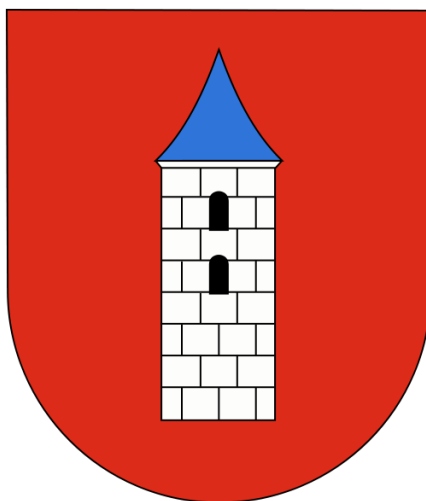

**STRATEGIA
ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU
GMINY BIEŻUŃ
na lata 2015 – 2020**

aktualizacja Strategii Rozwoju Gminy

Bieżuń, 2015 r.

Spis treści

Wprowadzenie	5
Portret gminy.....	6
Charakterystyka geograficzna (położenie)	6
Wybrane dane statystyczne	8
Podsumowanie badań prowadzonych w Gminie	13
Wizja, misja i strategiczne obszary rozwoju	14
Cele	16
Wdrażanie Strategii	18
Monitorowanie i okresowa ocena Strategii	19
Założenia do aktualizacji Strategii	23
Potencjalne źródła dodatkowego finansowania działań Gminy	23
ANEKS	26
<i>Zakres prac nad strategią</i>	27
<i>Badania prowadzone w Gminie</i>	28
<i>Cele europejskie w krajowych dokumentach strategicznych</i>	36
<i>Cele w „lokalnych” i regionalnych strategiach rozwoju</i>	41
<i>Polityka zrównoważonego rozwoju</i>	48
<i>Monitorowanie zmian w obszarach zrównoważonego rozwoju</i>	52
<i>Gmina na tle kraju</i>	55
<i>Opisowa charakterystyka Gminy</i>	63

Spis tabel

Tabela 1. Wybrane dane statystyczne dotyczące gminy	8
Tabela 2. Dochody budżetu gminy według działów	9
Tabela 3. Podsumowanie wybranych danych finansowych – wydatków – za 2012 r.	10

Tabela 4. Wydatki budżetu gminy według działów	10
Tabela 5. Zasoby mieszkaniowe	11
Tabela 6. Wybrane dane demograficzne.....	11
Tabela 7. Wybrane dane w obszarze edukacji	11
Tabela 8. Ludność gminy według edukacyjnych grup wieku.....	12
Tabela 9. Czytelnictwo.....	12
Tabela 10. Pomoc społeczna i opieka medyczna.....	12
Tabela 11. Oczyszczanie ścieków	13
Tabela 12. Wybrane dane dotyczące rynku pracy.....	13
Tabela 13. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON	13
Tabela 14. Karta monitorowania realizacji Strategii – Część A	21
Tabela 15. Karta monitorowania realizacji Strategii – Część B.....	22
Tabela 16. Wyniki badań – silne strony Gminy	28
Tabela 17. Wyniki badań - słabe strony Gminy	29
Tabela 18. Wyniki badań - zagrożenia dla rozwoju Gminy.....	29
Tabela 19. Wyniki badań - szanse rozwojowe Gminy	29
Tabela 20. Wyniki badań - sukcesy Gminy	30
Tabela 21. Wyniki badań - przewaga Gminy nad sąsiednimi gminami	30
Tabela 22. Wyniki badań - elementy niepowtarzalne, wyróżniające Gminę	30
Tabela 23. Wyniki badań - atuty Gminy	30
Tabela 24. Wyniki badań - Gmina w 2020 r.....	31
Tabela 25. Wyniki badań - ocena wybranych aspektów życia na terenie Gminy.....	31
Tabela 26. Wyniki badań - pożądana charakterystyka Gminy	32
Tabela 27. Wyniki badań - charakterystyka Gminy: obecnie i w przyszłości	33
Tabela 28. Wyniki badań - bariery funkcjonowania przedsiębiorstw na terenie Gminy	33
Tabela 29. Wyniki badań - problemy mieszkańców Gminy.....	33
Tabela 30. Wyniki badań - propozycje rozwiązań dla zdiagnozowanych problemów	34
Tabela 31. Wyniki badań - kierunki rozwoju Gminy.....	34
Tabela 32. Wyniki badań - rekomendacje najważniejszych działań, inwestycji.....	35
Tabela 33. Wyniki badań - najważniejsze kierunki rozwoju	35
Tabela 34. Cele strategiczne w strategicznych dokumentach regionu	42
Tabela 35. Charakterystyka podstawowych sfer rozwoju lokalnego i regionalnego według koncepcji Agenda 21.....	51
Tabela 36. Wskaźniki monitorujące poziom zrównoważonego rozwoju gminy w perspektywie długookresowej według wybranych dziedzin	52
Tabela 37. Zestawienie wartości wskaźników zrównoważonego rozwoju za 2011 r. dla 10 pierwszych gmin miejsko-wiejskich w rankingu oraz gminy Biezuń	62
Tabela 38. Formy pomocy społecznej oraz liczba rodzin i kwota świadczeń w latach 1999 - 2001	70
Tabela 39. Podmioty z otoczenia biznesu w gminie Biezuń i ich zadania	74

Spis map

Mapa 1. Gmina Biezuń na mapie kraju	6
Mapa 2. Gmina Biezuń na mapie województwa i powiatu	7
Mapa 3. Gmina Biezuń na mapie drogowej	8

Mapa 4. Poziom dotychczasowego wykorzystania środków unijnych w gminie Bieżeń w 2011 i 2012 r.	40
Mapa 5. Syntetyczna ocena poziomu rozwoju gospodarczego	56
Mapa 6. Syntetyczna ocena poziomu rozwoju społecznego.....	57
Mapa 7. Syntetyczna ocena poziomu rozwoju społeczno - gospodarczego	58
Mapa 8. Syntetyczna ocena dynamiki zmian społeczno – gospodarczych.....	59

Spis rysunków

Rysunek 1. Etapy procesu zarządzania strategicznego w realizacji strategii	18
Rysunek 2. Etapy procesu zarządzania strategicznego w kontroli strategicznej.....	20
Rysunek 3. Ogólny mechanizm rozwoju gospodarczego gminy.....	49
Rysunek 4. Rola pomocy społecznej w procesie rozwoju gminy.....	50

Spis wykresów

Wykres 1. Dochody i wydatki budżetu gminy	9
Wykres 2. Użytkowanie gruntów w gminie i w mieście Bieżeń w ha.....	64
Wykres 3. Procentowy rozkład udziału wiatru w ciągu roku	67

Wprowadzenie

Strategia Rozwoju Gminy jest dokumentem określającym generalny kierunek, zamierzenia i priorytety rozwoju społeczno-gospodarczego wspólnoty samorządowej. Tworzenie Strategii jest procesem diagnozowania potrzeb i możliwości, określania celów, realizacji zadań ukierunkowanych na ich osiągnięcie oraz monitorowania osiąganych rezultatów w założonej perspektywie czasowej. Proces tworzenia i wdrażania Strategii w uwzględnia w sposób partycypacyjny i równościowy aspiracje interesariuszy, a tym samym angażuje ich na wszystkich etapach tworzenia strategii.

Do upowszechnienia idei opracowywania strategii gminnych przyczyniło się powiązanie ich z funduszami Unii Europejskiej, w tym uzależnienie możliwości aplikowania o dotację od (a) posiadania dokumentu strategicznego, (b) odniesienia w tymże dokumencie do potrzeby realizacji określonego przedsięwzięcia, które miało być sfinansowane. Strategia dla gminy była dotychczas utożsamiana z dokumentem – rzadziej jako procesem aktywizującym lokalną społeczność (mieszkańców, organizacje pozarządowe i przedsiębiorców w gminie) do działania na rzecz osiągnięcia określonych rezultatów.

Opracowanie strategii (i później jej aktualizacja) jest okazją do podjęcia dyskusji nad kierunkami rozwoju gminy oraz włączania kolejnych interesariuszy i powierzania im zadań dotychczas podejmowanych wyłącznie przez administrację (samorząd). Tworzenie i wdrażanie gminnych strategii wymaga także uwzględnienia specyfiki jednostki samorządu terytorialnego, która charakteryzuje się m. in.:

- służebną rolą względem obywateli (ich dobro jest wartością nadrzędną),
- prawnym umocowaniem zakresu minimalnych (niezbędnych) działań,
- brakiem konkurencji w realizacji swoich zadań.

Przesłanki do budowy nowych dokumentów strategicznych (aktualizacji dotychczas obowiązujących) wynikają z potrzeb określonych w trakcie samooceny CAF dokonanej w ramach projektu „Wykwalifikowane kadry gwarancją rozwoju jst” dofinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Poddziałania 5.2.1 Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. Ponadto, potrzeba taka wiąże się ze zmianą w okresie finansowania działań ze środków Unii Europejskiej i planowanym wdrożeniem programów operacyjnych na lata 2014 – 2020.

Kluczowe uwarunkowania wpływające na potrzebę aktualizacji strategii to:

- uwzględnienie w lokalnej strategii rozwoju zmian społecznych i gospodarczych w gminie;
- weryfikacja założeń strategicznych gminy w perspektywie strategii regionalnych i krajowych;
- odniesienie horyzontu czasowego do ram kolejnego okresu programowego wdrażania środków Unii Europejskiej (perspektywa 2020).

W opracowanym dokumencie Strategii przyjęto funkcjonalną strukturę, w której po krótkiej charakterystyce gminy zawarto meritum: wizję, misję, obszary strategiczne i plan działania. Źródła – takie jak analizy wskaźnikowe, wyniki z badań własnych czy opisy wybranych aspektów funkcjonowania gminy – zawarto w Aneksie stanowiącym drugą część dokumentu.

Portret gminy

Charakterystyka geograficzna (położenie)

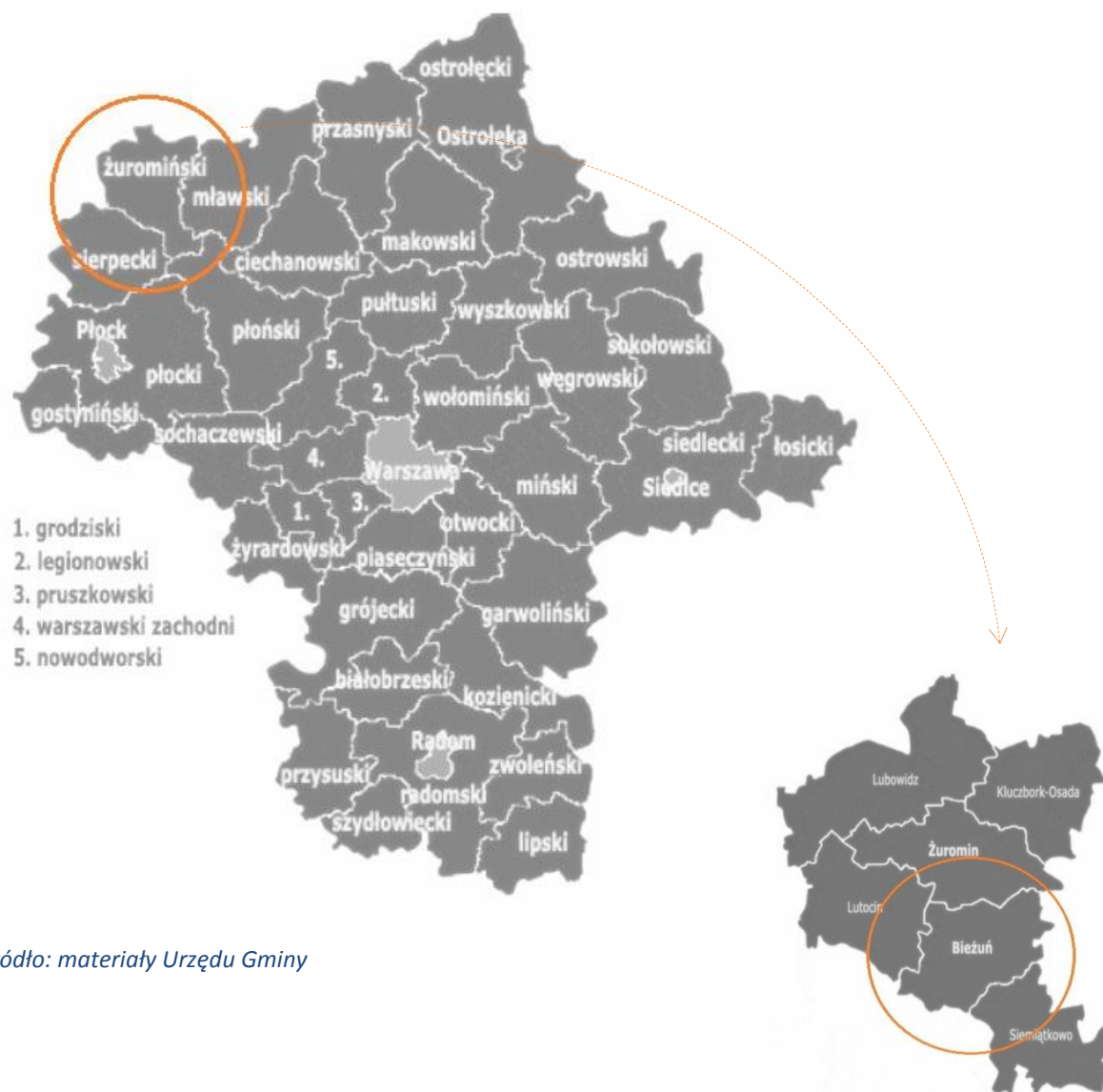
Miasto i gmina Biežuń leży w obszarze prowincji Niziny Północnomazowieckiej, w mezoregionie Równina Raciążska. Gmina Biežuń jest jedną z sześciu gmin powiatu Żuromskiego. Położona jest w województwie mazowieckim w jego północno-zachodniej części.

Mapa 1. Gmina Biežuń na mapie kraju

Źródło: materiały Urzędu Gminy

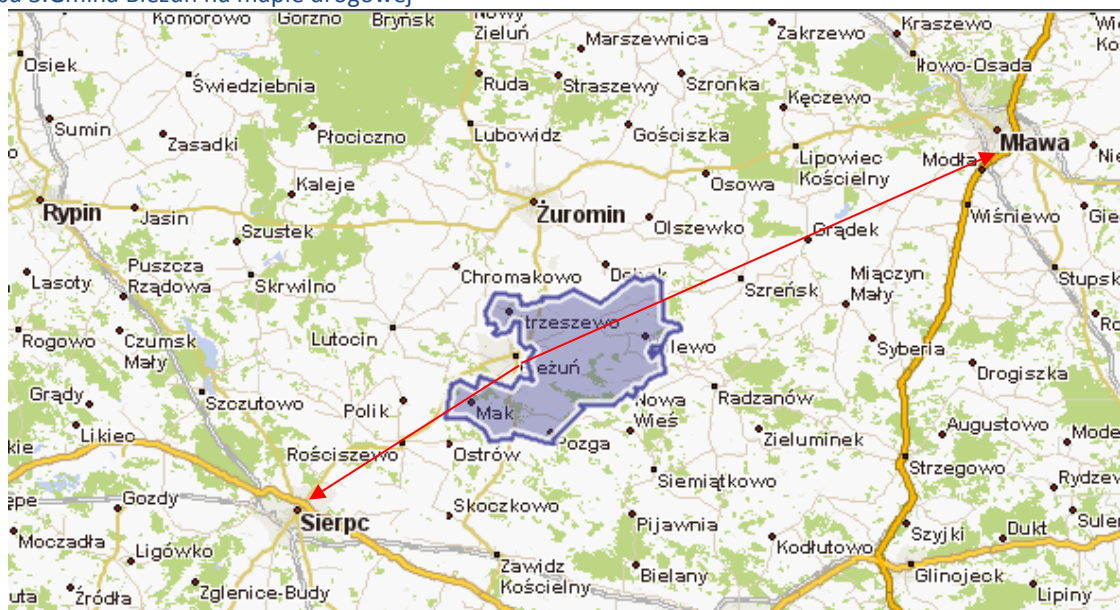
Mapa 2. Gmina Biezuń na mapie województwa i powiatu

Źródło: materiały Urzędu Gminy

Biezuń położony jest na nizinnych terenach w dolinie Rzeki Wkry oraz jej dopływów Swojęcianki i Luty. Znajduje się w odległości 25 km od Sierpca, 45 km od Mławy i 135 km do Warszawy, na skrzyżowaniu dróg wojewódzkich 541 Lubawa-Lidzbark Welski-Żuromin-Sierpc i 561 Biezuń- Szumanie (do drogi krajowej 10). Miasto i gmina znajduje się częściowo w obszarze „Nadwkrzańskiego” Obszaru Chronionego Krajobrazu i Obszaru Chronionego Krajobrazu „Międzyrzecze Skrwy i Wkry”.

Mapa 3. Gmina Bieżeń na mapie drogowej

Źródło: materiały Urzędu Gminy

Wybrane dane statystyczne

Zaprezentowane poniżej informacje są surowym zestawem danych statystycznych obrazujących gminę. Mogą służyć jako perspektywa porównawcza w wybranych obszarach, przy czym możliwości porównań i zestawień znacznie wykraczają poza ramy niniejszego opracowania. Dlatego też dane statystyczne zostają przedstawione bez komentarza – jako zestaw informacji statystycznie obrazujących gminę.

Liczba miejscowości: 27

Liczba sołectw: 26

Tabela 1. Wybrane dane statystyczne dotyczące gminy

Wybrane dane	2009	2010	2011	2012
Powierzchnia w ha	12146	12146	12146	12146
Ludność	5202	5352	5326	5302
Ludność na 1 km ²	43	44	44	44
Kobiety na 100 mężczyzn	102	102	102	101
Ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	68,2	63,7	63,6	63,7
Szkoły podstawowe i gimnazjalne	4	4	4	3
Liczba ludności na 1 przychodnię	5202	5352	5326	5302
Turystyczne obiekty noclegowe	-	-	1	1
Mieszkania oddane do użytkowania	69	70	72	9
Pracujący na 1000 ludności	69	70	72	79
Bezrobotni zarejestrowani	437	444	460	479

Ludność - w % ogółu ludności	korzystająca z instalacji wodociągowej	73,4	73,5	73,6	73,7
	korzystająca z instalacji kanalizacyjnej	14,0	18,3	21,9	22,0
	korzystająca z instalacji gazowej	-	-	-	-

Źródło: dane GUS, www.stat.gov.pl

Dane demograficzne

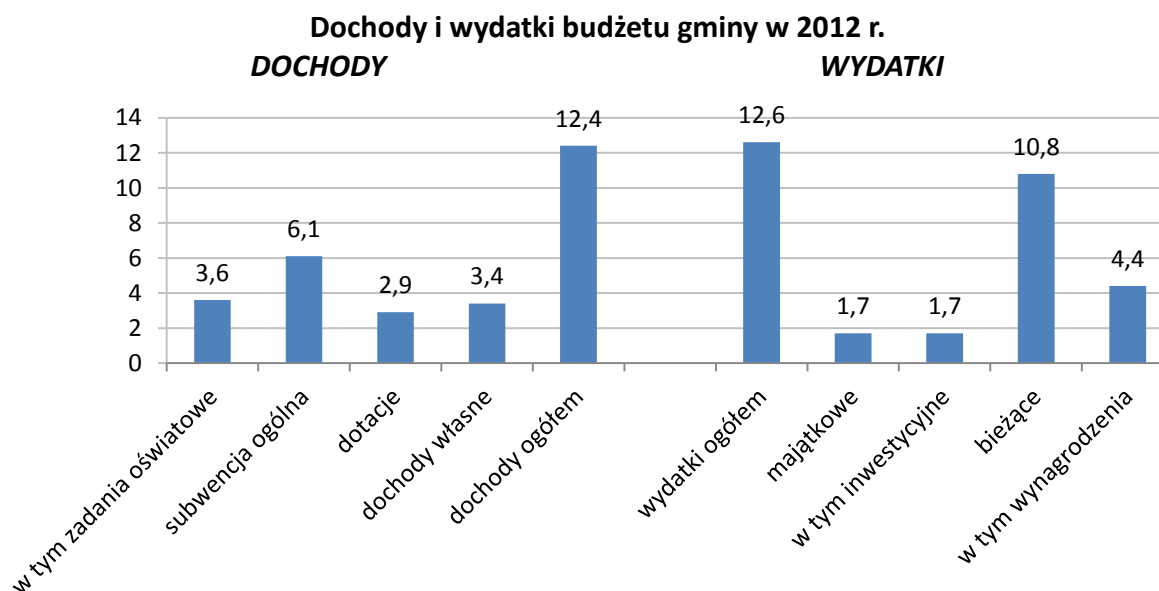
Liczba ludności – stan w USC w Bieżuniu na dzień 30.04.2014.:

Ogółem: 5 247

Kobiety: 2 627

Mężczyźni: 2 620

Wykres 1. Dochody i wydatki budżetu gminy

Źródło: dane GUS, www.stat.gov.pl

Tabela 2. Dochody budżetu gminy według działów

Dochody budżetu gminy według działów	2009	2010	2011	2012
	w %			
Dochody ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0
Rolnictwo i łowiectwo	2,9	3,1	2,6	3,3
Transport i łączność	6,6	-	-	0,0
Gospodarka mieszkaniowa	1,1	1,2	1,2	2,2
Administracja publiczna	0,4	1,7	0,6	0,7
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	0,2	-	0,1	0,0
Różne rozliczenia	45,0	50,2	41,2	49,4

Oświata i wychowanie	11,9	5,1	6,1	3,2
Pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społ.	13,7	16,3	13,6	16,4
Edukacja i opieka wychowawcza	1,0	1,2	0,9	0,9
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	1,0	1,7	16,0	1,8
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	-	-	-	-
Kultura fizyczna*	-	0,1	0,2	0,1
Dochody od osób prawnych i od osób fizycznych	16,2	19,2	17,2	22,0
Pozostałe	0,0	0,2	0,2	0,0

*do 2010 r. nazwa działu brzmiała „Kultura fizyczna i sport”

Źródło: dane GUS, www.stat.gov.pl

Tabela 3. Podsumowanie wybranych danych finansowych – wydatków – za 2012 r.

Podsumowanie wybranych danych finansowych – wydatków	2011 r.	2012 r.
Dochody na 1 mieszkańca wyniosły	3220	2818
Udział dochodów własnych w dochodach ogółem budżetu gminy	21,4%	27,4%
Udział wpływów z tytułu podatku dochodowego od osób fizycznych w dochodach własnych	40,7%	36,7%
Odsetek wydatków majątkowych przeznaczonych na cele inwestycyjne	100%	100%
Odsetek wydatków majątkowych inwestycyjnych wśród wydatków ogółem budżetu gminy	20,4%	5,4%

Źródło: dane GUS, www.stat.gov.pl

Tabela 4. Wydatki budżetu gminy według działów

Wydatki budżetu gminy według działów w %	2009	2010	2011	2012
Wydatki ogółem	100,0	100,0	100,0	100,0
Rolnictwo i łowiectwo	2,7	2,4	2,6	3,1
Transport i łączność	12,3	3,7	2,2	6,1
Gospodarka mieszkaniowa	0,4	0,2	0,2	0,1
Administracja publiczna	14,0	12,1	11,3	11,6
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	1,6	0,6	0,8	0,9
Różne rozliczenia	-	-	-	-
Oświata i wychowanie	42,3	38,5	36,6	44,7
Pomoc społeczna i pozostałe zadania w zakresie polityki społ.	14,2	13,8	14,8	16,9
Edukacja i opieka wychowawcza	1,2	1,2	1,3	1,3
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	6,5	23,1	23,3	6,9
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	2,1	1,5	2,0	2,6
Kultura fizyczna	-	0,1	0,2	0,1
Działalność usługowa	0,0	0,2	0,1	0,1

Ochrona zdrowia	0,3	0,2	0,2	0,3
Pozostałe	2,3	2,4	4,5	0,3

Źródło: dane GUS, www.stat.gov.pl

Wydatki na jednego mieszkańca wyniosły w 2011 r.: 3 280 zł

Tabela 5. Zasoby mieszkaniowe

Zasoby mieszkaniowe	2009	2011*	2012
Mieszkania	1540	1540	1535
Przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania w m ²	85,1	85,1	90,0
Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych	251	200	185
Zaległości w opłatach za mieszkanie w zasobach gminnych w tys. zł	11,2	9,7	3

*dane za 2011 w oparciu o Narodowy Spis Powszechny 2011.

Źródło: dane GUS, www.stat.gov.pl

Tabela 6. Wybrane dane demograficzne

Wybrane dane demograficzne	2011 Gmina	2012		
		Powiat	Gmina	Powiat = 100
Ludność	5326	40300	5302	13,2
w tym kobiety	2685	20385	2663	13,1
Urodzenia żywe	53	410	53	12,9
Zgony	56	428	64	15,0
Przyrost naturalny	-3	-18	-11	-
Saldo migracji ogółem	-23	-183	-21	-
Ludność w wieku:				
przedprodukcyjnym	1083	8120	1060	13,1
produkcyjnym	3256	24916	3239	13,0
poprodukcyjnym	9870	7264	1003	13,8

Źródło: dane GUS, www.stat.gov.pl

Tabela 7. Wybrane dane w obszarze edukacji

Edukacja	2009/10	2010/11	2011/12	2012/13
Żłobki i kluby dziecięce*	-	-	-	-
Dzieci przebywające w żłobkach i klubach dziecięcych w ciągu roku	-	-	-	-
Placówki wychowania przedszkolnego	3	3	3	2
w tym przedszkola	1	1	1	1
Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego	72	79	138	138

w tym przedszkolach		55	59	112	121
Szkoły podstawowe		3	3	3	2
Uczniowie szkół podstawowych		358	322	317	303
Szkoły gimnazjalne		1	1	1	1
Uczniowie szkół gimnazjalnych		232	232	232	191
Uczniowie przypadający na 1 komputer z dostępem do Internetu przeznaczony do użytku uczniów w szkołach (dla dzieci i młodzieży)	podstawowych	8	7	7	12
	gimnazjalnych	17	17	15	14
Komputery z dostępem do Internetu przeznaczone do użytku uczniów w szkołach (dla dzieci i młodzieży)	podstawowych	43	43	45	26
	gimnazjalnych	14	14	14	14

**W latach 2010/11 i 2011/12 bez klubów dziecięcych*

Źródło: dane GUS, www.stat.gov.pl

Tabela 8. Ludność gminy według edukacyjnych grup wieku

Ludność gminy według edukacyjnych grup wieku	2011	2012
0 - 2 lata	156	163
3 - 6 lat	215	219
7 - 12 lat	326	320
13 - 15 lat	219	203

Źródło: dane GUS, www.stat.gov.pl

Tabela 9. Czytelnictwo

Czytelnictwo	2011	2012
Biblioteki i filie	1	1
Czytelnicy w bibliotekach publicznych	448	482
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach	12,4	10,3

Źródło: dane GUS, www.stat.gov.pl

Tabela 10. Pomoc społeczna i opieka medyczna

Dane dotyczące pomocy społecznej i opieki medycznej	2011	2012
Wydatki na pomoc społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w tys. zł	2591,4	2707,5
Liczba przychodni w gminie w 2012 r.	1	1
Liczba osób przypadających na 1 przychodnię	5326	5302

Źródło: dane GUS, www.stat.gov.pl

Tabela 11. Oczyszczanie ścieków

Oczyszczanie ścieków	2012
Liczba oczyszczalni ścieków w gminie	1
Liczba ludności korzystającej z oczyszczalni w gminie	1869
Liczba ludności korzystającej z oczyszczalni w powiecie	13035

Źródło: dane GUS, www.stat.gov.pl

Tabela 12. Wybrane dane dotyczące rynku pracy

Wybrane dane o rynku pracy*	2011		2012	
	Powiat	Gmina	Powiat	Gmina
Pracujący	4026	385	4221	417
Bezrobotni zarejestrowani	3909	460	4057	479
w tym kobiety w %	50,1	50,9	47,9	47,8
Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %	15,7	14,1	16,3	14,8
Udział zarejestrowanych bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym w %	17,2	15,8	17,0	15,6

*w odniesieniu do podmiotów zatrudniających min. 9 osób, bez pracujących w gospodarstwach indywidualnych w rolnictwie

Źródło: dane GUS, www.stat.gov.pl

Tabela 13. Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON

Podmioty gospodarki narodowej w rejestrze REGON		2011		2012	
		Powiat	Gmina	Powiat	Gmina
Podmioty gospodarki narodowej	ogółem	2529	357	2597	366
	w sektorze rolniczym	421	114	426	118
	w sektorze przemysłowym	219	26	231	24
	w sektorze budowlanym	352	42	349	44
Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys. ludności		626	670	644	690
Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 10 tys. ludności		528	563	540	579

Źródło: dane GUS, www.stat.gov.pl

Podsumowanie badań prowadzonych w Gminie

W ramach aktualizacji strategii zostały przeprowadzone badania obejmujące analizę dokumentów strategicznych i innych dokumentów związanych ze strategią Gminy, udostępnionych przez Pracowników Urzędu Gminy (z tych materiałów zaczerpnięta została wizja Gminy oraz część opisowa zawarta w Aneksie), przeprowadzono także badania ankietowe.

W ramach analizy dokumentów strategicznych porównano Strategię Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta i Gminy Biezuń na lata 2008 – 2015, Lokalną Strategię Rozwoju dla Stowarzyszenia Społecznej Samopomocy – Lokalnej Grupy Działania, Strategiczny Plan Rozwoju Powiatu Żuromińskiego do roku 2013 (aktualizacja na lata 2010 – 2013), Strategię Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (aktualizacja). Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych i Strategia Województwa zawierają najbardziej szczegółowo opisane cele, przy czym w pierwszym ze wspomnianych dokumentów wiążą się one ściśle z obszarem pomocy społecznej i są ukierunkowane na rozwiązanie wybranych problemów społecznych. Strategia Rozwoju Województwa zawiera natomiast kierunki działań ujęte globalnie – co wynika zarówno z perspektywy województwa jako większego regionu, jak i faktu, że w tymże województwie położona jest Warszawa, wyznaczająca dalekosiężne warunki rozwoju samorządom. Pozostałe dwa dokumenty: Strategia LGD i Strategia Powiatowa zawierają mniej celów, a przez to koncentrują się na bardziej konkretnym obszarze rozwojowym – w przypadku obu dokumentów jest to rozwój turystyki poprzez wykorzystanie potencjału przyrodniczego i kulturowego regionu, a także rozwój rolnictwa i infrastruktury wspierającej przedsiębiorców. Docelowo ma to służyć poprawie jakości życia mieszkańców.

W styczniu i lutym 2014 r. przeprowadzono badania ankietowe. Ich wyniki trudno jednak uznać za miarodajne, bowiem spośród ponad 60-ciu wysłanych kwestionariuszy otrzymano wypełnione 4 ankiety. Szczegółowe wyniki zamieszczone zostały w aneksie, poniżej zostanie zamieszczone krótkie podsumowanie obejmujące najbardziej interesujące wypowiedzi i wskazania respondentów.

Zarówno wśród mocnych jak i słabych stron gminy wskazywano „zagłębienie kurnikarskie”. Inne często wymieniane cechy – słabe strony, to brak pracy i słaba jakość dróg. Wśród potencjałów Gminy wymieniano także Pałac Zamoyskich i możliwości agroturystyczne. Wskazywano także na trudności biurokratyczne i emigracje (czy szerzej: brak przyszłości dla mieszkańców). Wśród rekomendacji dla najważniejszych działań znalazły się wspieranie przedsiębiorców, modernizacja dróg, pomoc socjalna, wspieranie rozwoju turystyki i agroturystyki oraz podniesienie estetyki Gminy.

Wizja, misja i strategiczne obszary rozwoju

Strategia rozwoju gminy zakłada długoterminową realizację działań w kierunkach określonych na podstawie diagnozy. Struktura Strategii oparta jest na wizji – stanowiącej wyobrażenie gminy w przyszłości, oraz misji – czyli idei przyświecającej wybranym celom, które zostały przyporządkowane do strategicznych obszarów rozwoju. Realizacja Strategii obejmuje planowanie operacyjne i określenie harmonogramu działań wspieranych monitoringiem i ewaluacją zarówno realizowanych zadań jak i zmian w poziomie zrównoważonego rozwoju Gminy.

WIZJA GMINY BIEŻUŃ

Gmina Biežuń to obszar o wielu wartościach krajobrazowych i kulturowych, wykorzystywanych w celach rekreacyjno-turystycznych oraz edukacyjnych. Jest regionem rozpoznawalnym nie tylko lokalnie ale również na skalę krajową. Mieszkańcy dostatnio żyją w dobrych warunkach, każdy ma pracę. Mieszkańcy i turyści wypoczywają korzystając z warunków przyrody i obiektów turystycznych.

MISJA

Gmina Biežuń jako rozwija się jako region turystyczny o wartościowych walorach krajobrazowych i przyczynia się do podnoszenia jakości życia mieszkańców.

STRATEGICZNE OBSZARY ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU

1. OBSZAR GOSPODARCZY

Kierunek rozwoju:
Rozwój potencjału
zatrudnieniowego na terenie
Gminy

2. OBSZAR SPOŁECZNY

Kierunek rozwoju:
Zwalczanie skutków
bezrobocia i aktywizacja
społeczna mieszkańców

3. OBSZAR TURYSTYKI I OCHRONY ŚRODOWISKA

Kierunek rozwoju:
Rozwój turystyki w oparciu o
potencjał środowiska przy
zachowaniu walorów przyrody

4. OBSZAR INSTYTUCJONALNY

Kierunek rozwoju:
Dokształcanie kadr urzędu w służbie mieszkańców oraz wspieranie rozwoju samorządności mieszkańców

Cele

Gmina Biežuń dąży do poprawy warunków gospodarczych i sytuacji społecznej mieszkańców przy zachowaniu walorów środowiska. Planowany rozwój jest długofalowym procesem, którego osiągnięcie będzie możliwe przy uwzględnieniu celów czwartego, horyzontalnego obszaru – rozwoju instytucjonalnego. Kierunki rozwoju Gminy będą uwzględniane podczas realizacji wszystkich działań Gminy, a cele zrównoważonego rozwoju będą realizowane poprzez uwzględnianie ich w stałych dokumentach planistycznych Gminy i podejmowanych bieżących działaniach. Zakładane cele i przyświecająca im misja działania Gminy będą realizowane przy wykorzystywaniu wszelkich możliwych środków i zasobów, dostępnych zarówno obecnie jak i w przyszłości.

Kierunek rozwoju 1. Rozwój potencjału zatrudnieniowego na terenie Gminy

Cele szczegółowe:

- 1.1. Wsparcie przedsiębiorczości mieszkańców i potencjalnych inwestorów
- 1.2. Utworzenie nowych miejsc pracy związanych z rozwojem turystyki
- 1.3. Promocja Gminy oraz budowanie sieci współpracy z innymi samorządami i organizacjami wspierającymi samorządy
- 1.4. Rozbudowa i modernizacja infrastruktury technicznej (drogi i chodniki, budynki użyteczności publicznej etc.)

Kierunek rozwoju 2. Zwalczanie skutków bezrobocia i aktywizacja społeczna mieszkańców

Cele szczegółowe:

- 2.1. Łagodzenie skutków bezrobocia poprzez wsparcie materialne i doradcze dla mieszkańców oraz wspieranie inicjatyw lokalnych grup
- 2.2. Rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej dla młodzieży i dorosłych, jak np. dodatkowe obiekty sportowe, boiska do gier zespołowych, ścieżki rowerowe etc.
- 2.3. Rozbudowa i oddanie do użytku obiektów wykorzystywanych do uprawiania sportów wodnych oraz oczyszczenie i zagospodarowanie kąpieliska

Kierunek rozwoju 3. Rozwój turystyki i ochrona środowiska

Cele szczegółowe:

- 3.1. Zaadaptowanie Pałacu Zamoyskiego (np. na centrum konferencyjne)
- 3.2. Wsparcie dla tworzenia gospodarstw agroturystycznych
- 3.3. Utworzenie baz hotelowych i noclegowych oraz zwiększenie liczby obiektów gastronomicznych
- 3.4. Ochrona środowiska i zachowanie dziedzictwa przyrodniczego dla przyszłych pokoleń

Kierunek rozwoju 4. Doskonalenie kadr urzędu w służbie mieszkańców oraz wspieranie rozwoju samorządności mieszkańców

Cele szczegółowe:

- 4.1. Rozwijanie współpracy samorządu z mieszkańcami poprzez wykorzystywanie mechanizmów partycypacji społecznej

4.2. Wzmacnianie samorządności mieszkańców poprzez wsparcie rozwoju i działalności organizacji pozarządowych

4.3. Podnoszenie kompetencji urzędników i funkcjonalności Urzędu w służbie mieszkańcom i inwestorom

Obszar gospodarczy obejmuje wszelkiego rodzaju aktywność władz Gminy i mieszkańców ukierunkowaną na poprawę warunków ekonomicznych. Kluczową kwestią jest rozwijanie przedsiębiorczości wśród mieszkańców, co może przełożyć się na tworzenie małych, rodzinnych zakładów pracy, szczególnie w obszarze agroturystyki. Z drugiej strony ważnym elementem rozwoju gospodarczego jest promocja Gminy na zewnętrznych forach, poszukiwanie nowych rozwiązań, innowacji i dobrych przykładów w innych gminach oraz organizacjach zrzeszających samorządy. Ponadto, ważnym elementem rozwoju gospodarczego jest rozbudowa dróg i realizacja inwestycji technicznych.

W obszarze rozwoju społecznego podstawową kwestią jest rozwiązanie problemu braku pracy wśród mieszkańców. Ze względu na skalę i zakres bezrobocia należy podejmować zarówno działania interwencyjne (wspierania socjalnego osób bezrobotnych), aktywizujących, oraz prewencyjnych – zapobiegających utrwalaniu i pogłębianiu się skali bezrobocia na terenie Gminy. Także w tym aspekcie ważna jest współpraca z innymi podmiotami, wskazana w obszarze gospodarczym, w trakcie której można zarówno poznawać i powielać dobre praktyki jak i nawiązywać kontakty z potencjalnymi przedsiębiorcami (inwestorami). Pozostałe cele obejmują rozwijanie różnych form aktywności społecznej mieszkańców i poszerzanie oferty aktywności kulturalnej, sportowej i rekreacyjnej.

W obszarze środowiska cele obejmują rozwój turystyki w oparciu o walory przyrody. Gmina Biežuń charakteryzuje się wartościowymi walorami krajobrazowymi, co wpływa na jej atrakcyjne położenie a także może być bodźcem do rozwoju pod kątem turystyki. Na terenie gminy znajdują się wartościowe obiekty dziedzictwa kulturowego m. in. Pałac Zamoyskiego, Muzeum Małego Miasta, Dom poety Stefana Gołębiowskiego. Działania w tym obszarze będą uwzględniały potrzebę rozbudowy infrastruktury turystycznej a z drugiej strony także ochronę środowiska naturalnego.

W obszarze rozwoju instytucjonalnego zawierają się wszelkie działania rozwijające dobre zarządzanie partycypacyjne, wspieranie oddolnych inicjatyw mieszkańców i uwzględnianie ich opinii poprzez konsultacje w organizacjach obywatelskich, a także rozwój elektronicznych usług w urzędzie i zwiększenie dostępności Internetu dla mieszkańców.

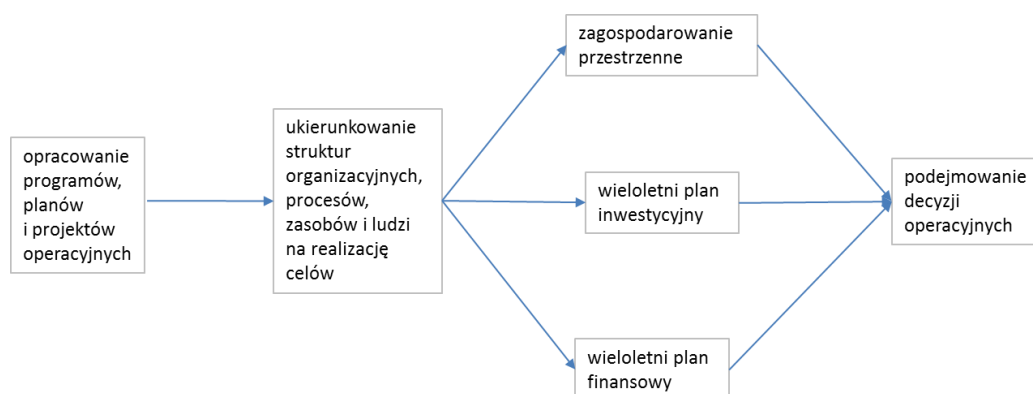
Wdrażanie Strategii

Strategia Rozwoju wskazuje kierunki działań, które są wyzwaniem dla całej lokalnej społeczności – dla administracji samorządowej i wszystkich instytucji i organizacji, które mogą być jej partnerem. Wdrażanie Strategii jest długotrwałym procesem, włączającym szerokie grono interesariuszy (jednostki pomocnicze i jednostki organizacyjne, przedsiębiorców, organizacje pozarządowe, etc.). Wdrażanie Strategii powinno być realizowane w kolejnych zadaniach:

- wskazanie przez Wójta Gminy osoby lub zespołu osób odpowiedzialnych za wdrażanie Strategii,
- określenie szczegółowych zadań wraz z podziałem kompetencyjnym,
- upowszechnianie założeń Strategii i uwzględnianie obszarów strategicznych w podejmowanych kolejnych działaniach gminy,
- systematyczny monitoring i ewaluacja (a) wdrażania Strategii, (b) założeń zrównoważonego rozwoju.

Realizację Strategii można scharakteryzować w formie wykresu obejmującego określone etapy zarządzania strategicznego.

Rysunek 1. Etapy procesu zarządzania strategicznego w realizacji strategii

Źródło: opracowanie własne na podstawie H. Gawroński, *Zarządzanie strategiczne w samorządach lokalnych*, Oficyna Wolters Kluwers business

Zadania wskazywane do realizacji Strategii powinny być realizowane przez Zespół Wdrażający Strategię koordynowany przez Wójta Gminy. Podstawowe zadania Zespołu to:

- koordynacja współpracy pomiędzy interesariuszami,
- uspoźnianie kluczowych dokumentów i zapisywanych w nich działań (jak np. plany zagospodarowania przestrzennego, strategie branżowe, plany inwestycyjne, program ochrony środowiska, program współpracy z organizacjami pozarządowymi etc.),
- monitorowanie wdrażania Strategii,
- monitorowanie poziomu rozwoju społeczno- gospodarczego gminy i opracowywanie okresowych raportów wraz z rekomendacjami dalszych działań,
- budowanie atmosfery współpracy wśród partnerów realizujących określone zadania.

Odrębnym działaniem towarzyszącym realizacji założeń Strategii powinno być jej upowszechnianie wśród społeczności lokalnej oraz stałe pozyskiwanie kolejnych partnerów do jej realizacji. Potencjalnymi partnerami są:

- Radni Gminy, Sołtysi, pracownicy jednostek pomocniczych i organizacyjnych,
- posłowie i senatorowie reprezentujący region,
- przedstawiciele sektora gospodarczego (lokalni przedsiębiorcy), instytucje otoczenia biznesu, instytucje szkoleniowe z regionu,
- wyższe uczelnie działające w regionie,
- organizacje pozarządowe i kościelne z terenu gminy, Urząd Pracy, placówki edukacyjne.

Upowszechnianie Strategii wśród lokalnej społeczności może obejmować:

- poinformowanie o zakończeniu prac,
- zaprezentowanie założeń strategicznych oraz planowanych działań (wdrażania Strategii),
- przybliżanie roli funduszy unijnych i możliwości ich wykorzystania w kontekście realizacji założeń Strategii.

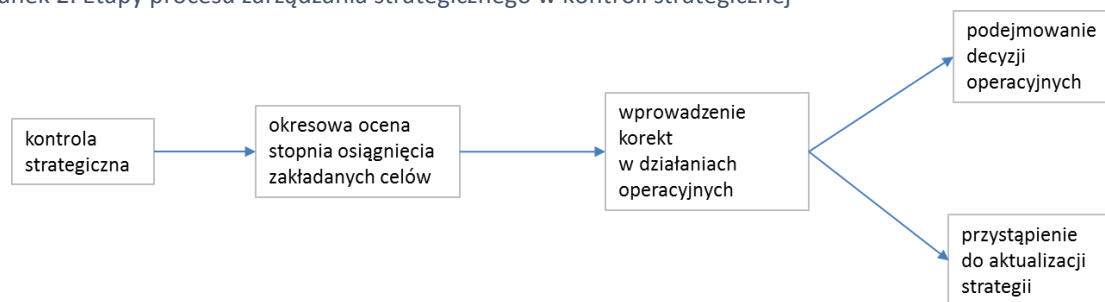
Pożądanym aspektem jest prowadzenie dyskusji społecznej dotyczącej osiągania założeń zrównoważonego rozwoju Gminy. Optymalne jest budowanie partnerstw branżowych – włączających wymienionych powyżej interesariuszy – w celu realizacji wybranych działań. Ponadto, wskazanym jest poszukiwanie dobrych praktyk rozwojowych wśród innych jednostek samorządu terytorialnego poprzez udział w tematycznych konferencjach i seminariach organizowanych dla przedstawicieli administracji samorządowej, a także nawiązywanie współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego wybranymi ze względu na podobieństwo potencjałów lub przyjętych kierunków działania.

Monitorowanie i okresowa ocena Strategii

Zgodnie z przyjętymi założeniami Strategia Rozwoju Gminy jest dokumentem zawierającym kierunki rozwoju i wskazującym obszary kluczowe dla tego rozwoju. Jednak aby móc oceniać jej wdrażanie należy przyjąć określony sposób monitorowania. Monitorowanie realizacji powinno być maksymalnie użyteczne, czyli powinno przekładać się na wnioski i być podstawą dla ewentualnej korekty planowanych działań. Schemat działania widoczny jest na poniższym rysunku.

Rysunek 2. Etapy procesu zarządzania strategicznego w kontroli strategicznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie H. Gawroński, *Zarządzanie strategiczne w samorządach lokalnych*, Oficyna Wolters Kluwers business

Optymalnym jest monitorowanie zmian w obszarach zrównoważonego rozwoju (zmiany w poziomie zrównoważonego rozwoju na podstawie przyjętych wskaźników)¹ oraz monitorowanie procesu wdrażania Strategii – także w oparciu o zestaw wskaźników obrazujących zakres stosowania założeń strategicznych. Monitorowanie powinno być procesem stałym, realizowanym poprzez cykliczną weryfikację wartości przyjętych wskaźników oraz ich analizę i rekomendację dalszych działań na podstawie wniosków. Poniżej zawarta tabela jest narzędziem monitorowania wdrażania Strategii – należy rokrocznie zebrać dane (dopisując co rok kolejną kolumnę tabeli), minimum co cztery lata należy dokonać podsumowania zebranych danych – jeśli ich wartości będą utrzymywały się na niskim poziomie – będzie to oznaczało, że założenia Strategii nie są wdrażane, a tym samym będzie to oznaczało potrzebę opracowania i wdrożenia rekomendacji usprawniających wdrażanie Strategii.

¹ Przykładowe narzędzie do monitorowania zmian w poziomie zrównoważonego rozwoju zawarto w Aneksie do Strategii.

Tabela 14. Karta monitorowania realizacji Strategii – Część A

Część A – wskaźniki ilościowe wdrażania Strategii	2014	zakładana wartość w 2015 r.	2015	2016	2017	2018	2019	2020	zakładana wartość docelowa w 2020 r.
1. Ile razy odniesiono się do realizacji Strategii w budżecie Gminy na kolejny rok?	0	1 ¹							4 ²
2. Ile razy odniesiono się do realizacji celów Strategii w Programie Współpracy z Organizacjami Pozarządowymi?	0	1 ¹							4 ²
3. Ile razy analizowano podczas sesji Rady Gminy osiągnięcie celów zakładanych w Strategii?	0	1							4 ³
4. Jak często odbywały się spotkania osób odpowiedzialnych za wdrażanie Strategii?	0	1							4 ³
5. Jak często przedstawiano opinii publicznej rezultaty realizacji celów zawartych w Strategii?	0	1							1 ⁴
Data	nie dotyczy	nie dotyczy							nie dotyczy
Podpis osoby opracowującej	nie dotyczy	nie dotyczy							nie dotyczy

ⁿ W kolejnym roku należy dodać kolumnę dla kolejnego okresu: 2016 r., 2017 r., 2018 r., 2019 r.

¹ Zapisano co najmniej ogólną realizację działań ukierunkowanych na osiągnięcie zakładanych celów

² Uwzględniono co najmniej realizację celów z każdego obszaru strategicznego

³ Średnio raz na kwartał dokonano podsumowania zrealizowanych i planowanych działań odnosząc je do założeń Strategii

⁴ Minimum raz w roku, poprzez opublikowanie na stronie internetowej Urzędu wniosków z części jakościowej monitoringu

Źródło: Opracowanie własne

Tabela 15. Karta monitorowania realizacji Strategii – Część B

Część B – wskaźniki jakościowe wdrażania Strategii	Rok ^a , którego dotyczy ocena	
1. Jak często i z czyjej inicjatywy poruszano kwestię wdrażania Strategii podczas Sesji Rady Gminy? W jakim zakresie? Czy podjęto jakieś ustalenia związane z realizacją zamierzeń strategicznych?		
2. Czy odbywały się spotkania interesariuszy, które obejmowałyby dyskusję nad realizacją kierunków strategicznych? Jak często? Jakie to były grupy?		
3. Czy w porównaniu z rokiem poprzednim nastąpiło odniesienie do dotychczasowych ustaleń lub kontynuacja rozpoczętych działań? Jeśli tak – jakich? Jeśli nie – dlaczego?		
4. Czy jakieś cele zawarte w Strategii zostały w pełni osiągnięte? Czy jakieś cele należy zmienić lub dodać nowe? Jeśli tak – jakie?		
5. Czy wystąpiły trudności we wdrażaniu Strategii (realizacji działań, osiąganiu celów, włączaniu innych podmiotów w realizację)? Jeśli tak – jakie?		
Wnioski i rekomendacje (<i>propozycje zmian w zapisach Strategii lub zmian w działaniach wdrażających Strategię</i>)		
Data sporządzenia	Podpis osoby opracowującej	

^a Karta jest dla oceny jednego roku

Źródło: Opracowanie własne

Założenia do aktualizacji Strategii

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Gminy jest dokumentem zawierającym opisane kierunki działania Gminy i cele, których osiągnięcie przyczyni się do pożądanego rozwoju Gminy. Dokument Strategii powinien zawierać wytyczne aktualne, potrzebne i osiągalne, dlatego też dopuszcza się wprowadzanie zmian aktualizacyjnych, szczególnie w odniesieniu do celów i/ lub działań, gdy:

1. Nastąpi rok 2020,
2. Takie będą rekomendacje wynikające z monitoringu wdrażania Strategii,
3. Postulat zmian w Strategii zostanie sformułowany i przedstawiony podczas sesji Rady Gminy przez grupę reprezentującą mieszkańców (np. przedstawiciele organizacji pozarządowej, kościelnej lub instytucji działającej na terenie Gminy itp.).

Organizacja lub instytucja wnioskująca o dokonanie zmian w Strategii powinna określić:

- powód (potrzebę) dokonania zmian,
- zakres zmian (np. propozycję nowego zapisu),
- tryb przeprowadzenia zmian (szczególnie osoby odpowiedzialne za sformułowanie nowego dokumentu Strategii oraz – o ile to będzie potrzebne – także przeprowadzenie badań). Sposób finansowania działań związanych z aktualizacją Strategii zostanie ustalony przez Radę Gminy.

Potencjalne źródła dodatkowego finansowania działań Gminy

Strategia hierarchizuje i systematyzuje potencjalne działania, leżące w obszarze zadań własnych gminy, co niejako wskazuje, że podstawowym źródłem finansowania zakładanych działań jest budżet gminy i /lub pozyskiwane przez gminę środki unijne na realizację działań samorządów. Niemniej, dostępne są także inne źródła finansowania przedsięwzięć realizowanych w gminach, a wśród nich:

Programy i plany działania, które zostaną opracowane i wdrożone w ramach realizacji strategii rządowych, w tym:

- Strategii innowacyjności i efektywności gospodarki,
- Strategii rozwoju kapitału ludzkiego,
- Strategii rozwoju transportu,
- Strategii bezpieczeństwa energetyczne i środowisko,
- Strategii sprawne państwo,
- Strategii rozwoju kapitału społecznego,
- Krajowej strategii rozwoju regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie,
- Strategii rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego RP,
- Strategii zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa,
- programy rządowe (jak np. Program wsparcia budownictwa socjalnego ze środków Funduszu Doplát itp.).

Państwowe Fundusze Celowe udzielane w postaci dotacji, pożyczek i refundacji, w tym:

- Fundusz Zajęć Sportowych dla Uczniów,
- Fundusz Rozwoju Kultury Fizycznej,
- Państwowy Fundusz Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Mechanizm Finansowy Europejskiego Obszaru Gospodarczego, który zawiera środki pochodzące z Norwegii (97% ogółu przyznanych środków), Liechtensteinu oraz Islandii:

- Program: Ochrona różnorodności biologicznej i ekosystemów,
- Program: Wzmocnienie monitoringu środowiska oraz działań kontrolnych,
- Program: Oszczędzanie energii i promowanie odnawialnych źródeł energii,
- Program: Fundusz dla Organizacji Pozarządowych,
- Program: Lokalne i regionalne inicjatywy na rzecz zmniejszenia nierówności i promowania spójności społecznej,
- Program: Poprawa i lepsze dostosowanie ochrony zdrowia do trendów demografii,
- Program: Konserwacja i rewitalizacja dziedzictwa kulturowego i naturalnego,
- Program: Promocja różnorodności w kulturze i sztuce w ramach europejskiego dziedzictwa kulturowego (program partnerski).

Norweski Mechanizm Finansowy dotowany z budżetu norweskiego, który obejmuje:

- Program: Wsparcie rozwoju i szerokiego stosowania technologii CCS w Polsce,
- Program: Globalny fundusz na rzecz godnej pracy i dialogu trójstronnego,
- Program: Norwesko-Polska Współpraca Badawcza (program partnerski),
- Program: Norwesko-Polski Program Stypendialny (program partnerski),
- Program: Poprawa i lepsze dostosowanie ochrony zdrowia do trendów demograficzno-epidemiologicznych,
- Program: Ograniczanie społecznych nierówności w zdrowiu (program partnerski),
- Program: Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie i przemocy ze względu na płeć,
- Program: Współpraca w obszarze Schengen oraz walka z przestępczością transgraniczną i zorganizowaną, w tym przeciwdziałanie handlowi ludźmi oraz migracjom grup przestępczych,
- Program: Budowanie potencjału instytucjonalnego i współpraca w obszarze wymiaru sprawiedliwości/ Poprawa skuteczności wymiaru sprawiedliwości,
- Program: Wsparcie Służby Więziennej, w tym sankcji pozawięziennych.

Alternatywę finansową dla ograniczonych możliwości inwestycyjnych gminy stanowić może partnerstwo publiczno-prywatne, które pozwala na zaangażowanie środków prywatnych oraz sektora finansów publicznych, we wspólne przedsięwzięcia służące rozwojowi gospodarczemu. W prawie polskim ramy prawne PPP zostały wyznaczone przez dwie ustawy, regulujące współpracę podmiotów publicznych i partnerów prywatnych:

- ustawę z dnia 19 grudnia 2008 r. o partnerstwie publiczno-prywatnym (Dz. U. z 2009 r. Nr 19, poz. 100 z późn. zm.), zwana dalej Ustawą o PPP,
 - ustawę z dnia 9 stycznia 2009 r. o koncesji na roboty budowlane lub usługi (Dz. U. z 2009 r. Nr 19, poz. 101, Nr 157 poz. 1241 z późn. zm.), zwana dalej Ustawą o Koncesjach.
- Obie wyżej wymienione ustawy w zamierzeniu ustawodawcy mają ułatwić wykonywanie zadań publicznych na zasadzie kooperacji sektorów publicznego i prywatnego w Polsce.

ANEKS

***do Strategii Zrównoważonego Rozwoju Gminy Bieżeń
na lata 2014 - 2020***

Zakres prac nad strategią

Każdorazowo opracowywanie strategii powinno być procesem zakrojonym na szeroką skalę, uwzględniającym opinie różnych środowisk. Proces ustalania priorytetów w działaniach gminy jest zakończony spisaniem dokumentu Strategii. Określenie kluczowych kierunków rozwoju i zawarcie ich w strategii pozwala usystematyzować planowanie działań, w tym:

- umożliwia efektywniejsze zagospodarowanie zasobów ludzkich i kapitałowych,
- wskazuje na słabe strony gminy i identyfikuje zagrożenia rozwoju lokalnego,
- zapewnia stabilny kierunek rozwoju jednostki samorządu (niezależny w swoich fundamentalnych założeniach od opcji politycznej zmieniających się władz lokalnych),
- jest źródłem informacji o procesach społeczno-gospodarczych na danym terenie,
- zwiększa szanse gminy na uzyskanie dodatkowych środków wsparcia ze źródeł zewnętrznych,
- porządkuje podejmowane decyzje władz samorządowych (strategia zwiększa przejrzystość i spójność podejmowanych działań),
- koordynuje (kierunkuje działania podejmowane przez inne podmioty),
- integruje działania w regionie (realizowane przez otoczenie biznesu, szkoły, organizacje pozarządowe),
- reguluje (strategia jest wyznacznikiem konkretnie podejmowanych decyzji),
- wspiera działania kontrolne (umożliwia ocenę działań podejmowanych przez podmiot programujący),
- pełni funkcje informacyjne i promocyjne (strategia jest zbiorem informacji o działaniach podejmowanych przez samorząd oraz „promuje” przyjęte kierunki rozwojowe).

Zgodnie z przyjętymi założeniami tworzenie strategii było procesem strategicznego planowania włączającym szerokie grono interesariuszy w proces tworzenia i konsultowania dokumentu zawierającego kluczowe kierunki działania. Proces ten obejmował następujące etapy:

- analizę uwarunkowań na podstawie danych statystycznych,
- prace zespołu merytorycznego w tym badania ankietowe,
- konsultacje założeń strategii,
- opracowanie dokumentu Strategii.

W części dotyczącej diagnozy społeczno – gospodarczej dokonano analizy danych uwzględniając czynniki obrazujące gminę i pozwalające dokonać oceny w wybranym aspekcie. Ze względu na dostępność dokumentów opisujących gminę i zawierających dane o charakterze informacyjnym, pominięto część charakterystyki Gminy, włączając do aneksu wybrane elementy opisowe z materiałów udostępnionych przez Urząd Gminy. W niniejszym opracowaniu skoncentrowano się na tym, żeby posiadane informacje statystyczne zestawić z porównywalnymi danymi dla innych obszarów kraju, co pozwoli uzyskać obraz Gminy na tle innych gmin w kraju.

Drugim nadrzędnym powodem dla przyjęcia wybranego sposobu prac nad strategią było zaprezentowanie sposobu samooceny, który będzie użyteczny dla Urzędu, i będzie wykorzystywany do dokonywania samooceny realizacji strategii rozwoju gminy.

Badania prowadzone w Gminie

Większość pytań zawartych w ankiecie miała charakter otwarty – respondenci wpisywali własne odpowiedzi. Ponadto zawarto kilka pytań „zamkniętych”, zawierających listę propozycji do wyboru – tu należało wskazać wybrane odpowiedzi. Realizując badanie wśród członków zespołu merytorycznego przyjęto założenie, że ważne są propozycje i opinie respondentów odnoszące się merytorycznie do wskazywanych zagadnień, a nie statystyczne zestawienie liczebności uzyskanych odpowiedzi. Dlatego też w poniższych zestawieniach zestawiono wpisane odpowiedzi, nie wskazywano (i nie sumowano) pustych pól, a także odpowiedzi „nie wiem” lub „nie mam zdania”. Odpowiedzi uporządkowano w kolejności od wskazywanej najczęściej do wskazywanej najrzadziej, w drugiej kolumnie podano liczbę osób, które zaznaczyły daną propozycję.

Dla usystematyzowania zebranych informacji pogrupowano odpowiedzi wpisane do pytań „otwartych” według czterech obszarów, z których trzy pierwsze są analogiczne do obszarów zrównoważonego rozwoju (gospodarka, społeczeństwo, środowisko). Wyodrębnienie czwartego obszaru wynikało ze struktury wypowiedzi respondentów – wiele z nich dotyczyło turystyki, sportu, kultury i rekreacji. Czwarty przyjęty obszar obejmuje organizację usług, porządek instytucjonalno – polityczny. Poniżej znajduje się zestawienie uzyskanych odpowiedzi w tabelach. Krótkie podsumowanie danych z tabel znajduje się w części zasadniczej Strategii.

W pierwszym pytaniu poproszono uczestników badania o wskazanie najważniejszych atutów (silnych stron) Gminy. Uzyskane odpowiedzi można zaprezentować grupując je w określonych obszarach tematycznych.

Tabela 16. Wyniki badań – silne strony Gminy

Obszar tematyczny	Cechy wskazywane przez respondentów
gospodarka	- szlaki komunikacyjne - dobrze rozwinięty rynek drobiarski
społeczeństwo	- mała przestępczość - szkoły + zaplecze sportowe
środowisko	- położenie geograficzne - atrakcyjne położenie geograficzne
organizacja usług	---

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

W kolejnym pytaniu respondenci mieli wskazać najważniejsze słabości Gminy.

Tabela 17. Wyniki badań - słabe strony Gminy

Obszar tematyczny	Cechy wskazywane przez respondentów
gospodarka	- bezrobocie - nikłe uprzemysłowienie - zagłębienie kurnikarskie - słaba jakość dróg - stan infrastruktury drogowej - słabe możliwości podjęcia pracy.
społeczeństwo	- małe wykorzystanie bazy sportowej (boisk, hala, sale gimnastyczne) - brak chodników na niektórych obszarach miasta Biežuń
środowisko	---
inne	- brak wyrazistego wizerunku (promocja gminy!)

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

W kolejnym pytaniu ankiety poproszono, aby wymienić trzy najważniejsze zagrożenia dla rozwoju Gminy.

Tabela 18. Wyniki badań - zagrożenia dla rozwoju Gminy

Obszar tematyczny	Cechy wskazywane przez respondentów
gospodarka	- nietrafione inwestycje - skażenie powietrza przez hodowlę drobiarską
społeczeństwo	- odpływ młodzieży, katastrofa demograficzna - małe perspektywy na życie i rozwój dla ludzi młodych
środowisko	---
organizacja usług	- zadłużenie Gminy - nepotyzm administracyjny

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

Następnie respondenci mieli wymienić trzy największe szanse rozwojowe Gminy.

Tabela 19. Wyniki badań - szanse rozwojowe Gminy

Obszar tematyczny	Cechy wskazywane przez respondentów
gospodarka	- promowanie rozwoju przemysłu przetwórczego (ubojnia drobiu, przetwórstwo drobiu, przetwórstwo jaj)
społeczeństwo	---
środowisko	- promowanie produkcji zdrowej żywności zwierzęcej i roślinnej - ekopolityka - agroturystyka - ograniczenie emisji azotu – kurników
inne	- wykorzystanie pałacu Zamoyskich (ośrodek konferencyjny / rekreacji / zdrowia itp.) - zagospodarowanie Pałacu Zamoyskich i rozwój bazy lokalowej

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

W dalszej kolejności proszono, aby wskazać 3 największe osiągnięcia (sukcesy) Gminy w ostatnich latach.

Tabela 20. Wyniki badań - sukcesy Gminy

Obszar tematyczny	Cechy wskazywane przez respondentów
gospodarka	---
społeczeństwo	- modernizacja budynków oświatowych i ośrodka zdrowia - budowa hali sportowej
środowisko	- zbudowanie oczyszczalni ścieków - uregulowanie kwestii odbioru śmieci
inne	- niedopuszczenie do wprowadzenia komisarza

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

Badali mieli także za zadanie aby określić co jest przewagą Gminy w porównaniu do gmin sąsiednich.

Tabela 21. Wyniki badań - przewaga Gminy nad sąsiednimi gminami

Obszar tematyczny	Cechy wskazywane przez respondentów
gospodarka	- liczba kurników i chlewni
społeczeństwo	- LO
środowisko	- rzeka Wkra płynąca przez naszą Gminę - dobre położenie i możliwość rozwoju turystyki
organizacja usług	- muzeum

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

Podobnie respondenci odpowiadali na pytanie o coś niepowtarzalnego, co wyróżnia gminę.

Tabela 22. Wyniki badań - elementy niepowtarzalne, wyróżniające Gminę

Obszar tematyczny	Cechy wskazywane przez respondentów
gospodarka	- rynek drobiarski na wysokim poziomie
społeczeństwo	---
środowisko	---
organizacja usług	- pałac Zamoyskiego z jego terenem - pałac Zamoyskich w Bieżuniu

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

Tabela 23. Wyniki badań - atuty Gminy

Największe atuty gminy	liczba odpowiedzi
atrakcyjne ceny nieruchomości	2
dobrze rozwinięta sieć transportu zbiorowego	-
położenie na obszarach chronionego środowiska naturalnego	1
bliskość miast zapewniających miejsca pracy	-
rozwijający się sektor usług	-
możliwość organizowania spływów kajakowych	1

pałac Zamoyskich (jako atrakcja turystyczna)	1
rynek drobiarski (fermy na terenie gminy)	-
oferta edukacyjna dla dzieci i młodzieży	-
baza oświatowa i rozrywkowa dla dorosłych	-
organizacje pozarządowe działające na rzecz mieszkańców	-
ciekawa i zróżnicowana oferta kulturalna	1
rozbudowana baza sportowa i rekreacyjna (boisko szkolne, trasy turystyczne i rowerowe, etc.)	1
inne (jakie?)	-

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

W dalszej kolejności poproszono, aby respondenci zaznaczyli jedną z poniższych odpowiedzi i wskazali z czym powinna być utożsamiana Gmina w 2020 r.

Tabela 24. Wyniki badań - Gmina w 2020 r.

Z czym chciałbyś żeby utożsamiano gminę w 2020r.?	liczba odpowiedzi
z obszarem atrakcyjnym ze względu na walory przyrodnicze	3
z obszarem aktywnych obywateli identyfikujących się z miejscem zamieszkania	-
z obszarem wspierającym małych i średnich przedsiębiorców	-
z obszarem o bogatej ofercie sportowo –rekreacyjno –kulturalnej	1
z obszarem kojarzącym się z atrakcyjnym miejscem na wypoczynek po pracy	-
z podstrefą ekonomiczną	-
z czymś innym: (czym?)	-

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

W dalszej części respondenci poproszeni byli o ocenę (w czterostopniowej skali: dobre / raczej dobre / raczej złe / złe) wybranych aspektów życia na terenie gminy.

Tabela 25. Wyniki badań - ocena wybranych aspektów życia na terenie Gminy

Aspekty życia na terenie Gminy	dobre	raczej dobre	raczej złe	złe	trudno powiedzieć	jest mi to obojętne
Przygotowanie terenów inwestycyjnych pod działalność gospodarczą	-	-	-	1	-	-
Stan infrastruktury drogowej	-	-	-	2	-	-
Ilość chodników i przejść dla pieszych	-	-	1	-	-	1
Stan infrastruktury technicznej (wodociągi, kanalizacja)	-	2	-	-	-	-
Stan infrastruktury teleinformatycznej (Internet, telefony)	-	1	-	1	-	-
Stan infrastruktury kulturalnej	-	-	1	1	-	-
Stan infrastruktury wypoczynkowo-rekreacyjnej	-	-	1	1	-	-
Zorganizowane formy spędzania wolnego czasu	-	-	-	2	-	-

Zakres oferty kulturalnej skierowanej do mieszkańców	-	-	-	2	-	-
Działalność Gminnego Ośrodka Kultury	-	-	1	-	-	1
Standard nauczania dzieci i młodzieży	-	1	-	-	-	1
Dostępność sklepów i usług	-	2	-	-	-	-
Dostępność usług medycznych	-	1	1	-	-	-
Bezpieczeństwo publiczne	-	2	-	-	-	-
Działalność biblioteki	-	-	-	-	-	2
Możliwość podjęcia pracy	-	-	-	2	-	-
Powiązania komunikacyjne wewnątrz gminy (transport zbiorowy)	-	-	-	1	1	-
Powiązania komunikacyjne Gminy z miastami sąsiednimi (transport zbiorowy)	-	-	-	2	-	-
Współpraca Urzędu Gminy z organizacjami pozarządowymi	-	2	-	-	-	-
Współpraca Urzędu Gminy z mieszkańcami	-	1	-	1	-	-
Kultywowanie tradycji	-	-	-	-	-	2
Wizerunek medialny Gminy	-	1	-	1	-	-
Inwestycje proekologiczne i związane ochroną środowiska naturalnego	-	-	-	1	-	1
Dostępność Internetu, w tym bezprzewodowego	-	-	-	1	-	1
Poprawa jakości obsługi mieszkańców przez administrację Urzędu Gminy	-	1	-	1	-	-
Inne, proszę wskazać jakie	-	-	-	-	-	-

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

Respondenci mieli także wskazać, jakie cechy powinny ich zdaniem opisywać Gminę.

Tabela 26. Wyniki badań - pożądana charakterystyka Gminy

Jakie cechy powinny opisywać Gminę	liczba odpowiedzi
Przyroda	2
Turystyka	1
Spokojny odpoczynek	1
Możliwości inwestycyjne	1
Możliwości dla rolnictwa	1
Możliwość podjęcia pracy na terenie gminy	1
Dostępność punktów usługowych (w tym sklepów)	2
Dobre skomunikowanie z pobliskimi miastami	-
Inne, proszę podać jakie	-

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

W kolejnym punkcie ponownie wskazano zestaw cech potencjalnie charakteryzujących Gminę i poproszono respondentów o wskazanie – które z podanych cech obrazują Gminę obecnie, a które powinny w przyszłości.

Tabela 27. Wyniki badań - charakterystyka Gminy: obecnie i w przyszłości

Cechy, które charakteryzują Gminę	I. odp.: „obecnie”	I. odp.: „w przyszłości”
Atrakcyjna dla mieszkańców	-	2
Atrakcyjna dla przedsiębiorców	-	2
Atrakcyjna dla turystów	-	1
Atrakcyjna dla młodych ludzi	-	2
Położona w atrakcyjnym miejscu	1	1
Z ciekawą ofertą spędzania czasu wolnego	-	1
Dobrze zarządzana	1	3
Bezpieczna	2	1
Dbająca o środowisko przyrodnicze	-	1
Urząd Gminy przyjazny mieszkańcom	1	-
Bardziej atrakcyjna niż sąsiednie gminy	-	-
Daje mieszkańcom dobre warunki życia i perspektywy	-	-
Posiada dobrze rozbudowaną infrastrukturę techniczną (tj. sieć drogową, kanalizacyjną, wodociągową, itp.)	-	1
Posiada dobrze funkcjonującą infrastrukturę społeczną (tj. bazę oświatową, sportową, kulturalną, opiekę zdrowotną, itp.)	-	-

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

Respondenci mieli także wymienić najważniejsze bariery funkcjonowania przedsiębiorstw na terenie Gminy.

Tabela 28. Wyniki badań - bariery funkcjonowania przedsiębiorstw na terenie Gminy

Obszar tematyczny	Cechy wskazywane przez respondentów
gospodarka	- brak zapotrzebowania na tego typu usługi - duża konkurencyjność - duże koszty utrzymania pracownika
społeczeństwo	---
środowisko	---
organizacja usług	- zbyt duża biurokracja, przy załatwianiu spraw urzędowych z instytucjami, budowa nieruchomości

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

Badani wskazywali także z jakimi problemami spotykają się mieszkańcy Gminy, co w największym stopniu utrudnia ich życie.

Tabela 29. Wyniki badań - problemy mieszkańców Gminy

Obszar tematyczny	Cechy wskazywane przez respondentów
gospodarka	- bezrobocie
społeczeństwo	- brak wyremontowanych (zbudowanych) niektórych ulic i chodników - brak przyszłości dla ludzi młodych i starych

	- zła opieka medyczna – brak specjalistów, w porównaniu do równie małych gmin (brak pediatry, ginekologa itp.).
środowisko	---
organizacja usług	- bezpańskie psy - nieodśnieżane chodniki przy prywatnych posesjach - brak komunikacji zbiorowej

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

W dalszej kolejności poproszono, aby badani wskazali sposoby rozwiązania wymienionych powyżej problemów oraz podmioty, które miałyby się zaangażować w ich rozwiązywanie (czy miałyby to być wyłącznie Gmina/), a w jakim stopniu sami mieszkańcy lub organizacje społeczne mogą pomóc w rozwiązywaniu takich kwestii.

Tabela 30. Wyniki badań - propozycje rozwiązań dla zdiagnozowanych problemów

Obszar tematyczny	Cechy wskazywane przez respondentów
gospodarka	- nowe przedsiębiorstwa – zatrudnienie - mini strefy ekonomiczne
społeczeństwo	---
środowisko	---
inne	- inwestycje ze strony gminy - schronisko - interwencja Gminy, policji

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

Uczestnicy badania wskazywali także w jakim kierunku powinna rozwijać się gmina, które cechy, miejsca, funkcje, przedsiębiorstwa powinny się rozwijać w większym stopniu a jakim zmianom, zjawiskom powinno się przeciwdziałać, dążyć do ich likwidacji.

Tabela 31. Wyniki badań - kierunki rozwoju Gminy

Obszar tematyczny	Cechy wskazywane przez respondentów
gospodarka	- zmniejszenie bezrobocia. Wspierać ludzi dając im pracę i za to wynagrodzenie, a dążyć do likwidacji zasiłków dla ludzi mogących podjąć pracę.
społeczeństwo	- inwestycje związane ze zwiększeniem zatrudnienia ludzi młodych
środowisko	- Gmina powinna rozwijać się w kierunku ekologicznym. Przedsiębiorstwa, które nie trują środowiska. Wykorzystać (rozwiązać) problem Pałacu + Borek dla wszystkich mieszkańców. Łowisko ogólne – szczególnie dla dzieci i młodzieży. Przeciwdziałać rozbudowie kurników, a wspierać przetwórstwo jaj - nastawienie na działania proekologiczne
organizacja usług	---

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

Respondenci wskazywali też, w jaki sposób ich zdaniem można by promować Gminę (jakie wydarzenia, publikacje, akcje informacyjne mogą przyczynić się do budowania wizerunku

Gminy, a także do kogo powinny być skierowane kampanie informacyjne – do mieszkańców gminy, inwestorów i przedsiębiorców, potencjalnych nowych mieszkańców, turystów?). Propozycje były na tyle zróżnicowane, że nie pogrupowano ich w obszary tematyczne.

- Imprezy kulturalno – sportowe o zasięgu regionalnym. Współpraca z mediami lokalnymi i regionalnymi. Może powołać rzecznika prasowego (społecznego?) Gminy.
- aktualizowana strona inwestora
- działania kulturalno – oświatowe
- kampanie powinny być skierowane do inwestorów, przedsiębiorców i potencjalnych nowych mieszkańców

Uczestnicy badania mieli także za zadanie aby wskazać trzy największe projekty, inwestycje, które są niezbędne, najważniejsze dla rozwoju Gminy.

Tabela 32. Wyniki badań - rekomendacje najważniejszych działań, inwestycji

Obszar tematyczny	Cechy wskazywane przez respondentów
gospodarka	- Wspieranie MSP i nowych przedsiębiorstw w celu zwiększania miejsc pracy
społeczeństwo	- 100% zmodernizowanych dróg dojazdowych do wiosek - pomoc socjalna najuboższym - rozwój bazy kulturalnej (GOK, Pałac Zamoyskich)
środowisko	- podłączenie najbliższych wsi (Strzeszewo, Dąbrówki, Karniszyn, Sadłowo, Wyślin, Kocewo) do oczyszczalni - agroturystyka - turystyka – ścieżka rowerowa - poprawa infrastruktury drogowej i budowa chodników
inne	- podniesienie estetyki Gminy (szczególnie Bieżunia – klomby, gazony, trawniki, chodniki w parku, krzewy ozdobne itp.) - PROW

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

Jedno z pytań dotyczyło najważniejszych kierunków rozwoju Gminy (w pytaniu zawarto listę propozycji).

Tabela 33. Wyniki badań - najważniejsze kierunki rozwoju

Najważniejsze kierunki rozwoju	liczba odpowiedzi
Wspieranie lokalnych przedsiębiorców i poszukiwanie inwestorów zewnętrznych	1
Wsparcie podejmowania przez mieszkańców wsi działalności pozarolniczej (zakładanie firm, agroturystyka)	2
Promocja zatrudnienia poza rolnictwem oraz przedsiębiorczości na obszarach wiejskich	-

Wsparcie firm działających lokalnie w celu organizowania nowych miejsc pracy	2
Wsparcie samozatrudnienia w usługach na rzecz ludności wiejskiej i turystów	2
Budowa infrastruktury przy drogach /parkingi, chodniki, oświetlenie, zatoki itp./	2
Podjęmowanie działań wspierających rozwój turystyki	1
Wspieranie rozwoju organizacji pozarządowych	-
Współpraca z gminami partnerskimi	-
Wspieranie działań artystycznych, kulturalnych i promocja gminy	1
Rozwijanie możliwości turystycznych	1
Rozbudowa infrastruktury do organizowania spływów kajakowych	-
Zagospodarowanie pałacu Zamoyskich	3
Zwiększenie pomocy socjalnej dla najuboższych	2
Nakłady inwestycyjne na rozwój szkół	1
Działania wspierające jakość edukacji na wsiach, poprawę dostępności do usług społecznych i kulturalnych	-
Wpływanie na wzrost atrakcyjności turystycznej i inwestycyjnej obszarów wiejskich	1
Budowanie wizerunku wsi oraz promocja atrakcyjności obszarów wiejskich	1
Inny (jaki?)	-

Źródło: dane własne na podstawie przeprowadzonego badania

Cele europejskie w krajowych dokumentach strategicznych

Strategia „Europa 2020”² jest nowym, długookresowym programem rozwoju społeczno-gospodarczego Unii Europejskiej (UE), który zastąpił realizowaną od 2000 r., zmodyfikowaną pięć lat później, Strategię Lizbońską.

W opublikowanym 3 marca 2010 r. Komunikacie „Europa 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu” podkreślona została potrzeba wspólnego działania państw członkowskich na rzecz wychodzenia z kryzysu oraz wdrażania reform umożliwiających stawienie czoła wyzwaniom związanym z globalizacją, starzeniem się społeczeństw czy rosnącą potrzebą racjonalnego wykorzystywania zasobów. W celu osiągnięcia powyższych założeń zaproponowano trzy podstawowe, wzajemnie wzmacniające się priorytety:

- wzrost inteligentny, czyli rozwój oparty na wiedzy i innowacjach,
- wzrost zrównoważony, czyli transformacja w kierunku gospodarki niskoemisyjnej, efektywnie korzystającej z zasobów i konkurencyjnej,
- wzrost sprzyjający włączeniu społecznemu, czyli wspieranie gospodarki charakteryzującej się wysokim poziomem zatrudnienia i zapewniającej spójność gospodarczą, społeczną i terytorialną.

² Źródło: Ministerstwo Gospodarki, www.mg.gov.pl

Komisja Europejska zaproponowała wskaźniki umożliwiające monitorowanie postępów w realizacji ww. priorytetów za pomocą pięciu nadrzędnych celów, określonych na poziomie całej UE, w tym:

- osiągnięcie wskaźnika zatrudnienia na poziomie 75%;
- poprawa warunków prowadzenia działalności badawczo-rozwojowej, w tym przeznaczanie 3% PKB UE na inwestycje w badania i rozwój;
- zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych o 20% w porównaniu z poziomami z 1990 r.; zwiększenie do 20% udziału energii odnawialnej w ogólnym zużyciu energii; dążenie do zwiększenia efektywności energetycznej o 20%;
- podniesienie poziomu wykształcenia, zwłaszcza poprzez zmniejszenie odsetka osób przedwcześnie kończących naukę do poniżej 10% oraz zwiększenie do co najmniej 40% odsetka osób w wieku 30–34 lat mających wykształcenie wyższe;
- wspieranie włączenia społecznego, zwłaszcza poprzez ograniczanie ubóstwa, mając na celu wydzwignięcie z ubóstwa lub wykluczenia społecznego 20 milionów obywateli.

Podstawowymi instrumentami realizacji celów strategii „Europa 2020” są opracowywane przez państwa członkowskie UE Krajowe Programy Reform oraz przygotowane przez KE inicjatywy przewodnie, realizowane na poziomie UE, państw członkowskich, władz regionalnych i lokalnych. Te inicjatywy przewodnie to:

- „Unia innowacji” – poprawa warunków ramowych dla innowacji oraz wykorzystanie innowacji do rozwiązywania najważniejszych problemów społecznych i gospodarczych wskazanych w strategii Europa 2020;
- „Mobilna młodzież” – poprawa jakości na wszystkich poziomach edukacji i szkoleń oraz zwiększanie atrakcyjności europejskiego szkolnictwa wyższego na arenie międzynarodowej;
- „Europejska agenda cyfrowa” – osiągnięcie trwałych korzyści gospodarczych i społecznych z jednolitego rynku cyfrowego, opartego na dostępie do szerokopasmowego Internetu;
- „Europa efektywnie korzystająca z zasobów” – wsparcie zmiany w kierunku gospodarki niskoemisyjnej i efektywniej korzystającej z zasobów środowiska oraz dążenie do wyeliminowania zależności wzrostu gospodarczego od degradacji środowiska przyrodniczego;
- „Polityka przemysłowa w erze globalizacji” – poprawa warunków dla przedsiębiorczości, zwłaszcza MŚP oraz wsparcie rozwoju silnej bazy przemysłowej, zdolnej do konkurencyjności w skali globalnej;
- „Program na rzecz nowych umiejętności i zatrudnienia” – stworzenie warunków do unowocześnienia rynków pracy, przez ułatwienie mobilności pracowników i rozwój ich umiejętności, w celu zwiększenia poziomu zatrudnienia oraz zapewnienie trwałości europejskich modeli społecznych;

- „Europejski program walki z ubóstwem” – zapewnienie spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej poprzez pomoc osobom biednym i wykluczonym oraz umożliwienie im aktywnego uczestniczenia w życiu ekonomicznym i społecznym.

W celu skutecznej realizacji nowej strategii wzmocnieniu ulec ma system koordynacji polityki makroekonomicznej i zarządzania procesem wdrażania reform strukturalnych w UE. Wiodącą rolę w tym procesie przewidziano dla Rady Europejskiej. Na system ten składają się m.in. Zintegrowane Wytyczne, przyjmowane na poziomie UE oraz Rekomendacje Krajowe, skierowane do poszczególnych państw członkowskich. KE będzie monitorowała postępy na podstawie dwóch dotychczasowych instrumentów, które zachowają swoją odrębność, ale będą przygotowywane równocześnie, tj. sprawozdania z realizacji programu „Europa 2020” i sprawozdania z realizacji Paktu Stabilności i Wzrostu.

W kwietniu 2011 r. państwa członkowskie UE przygotowały Krajowe Programy Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020”, których celem jest budowa trwałych podstaw wzrostu gospodarczego, łącząc cele unijne z priorytetami krajowymi. Przedstawione w nich reformy, ukierunkowane na wzrost inteligentny, zrównoważony i sprzyjający włączeniu społecznemu, mają umożliwić przezwyciężenie zidentyfikowanych barier wzrostu (tzw. wąskich gardeł) hamujących potencjał rozwojowy państw członkowskich UE, jednocześnie przyczyniając się do wzmocnienia pozycji UE na arenie międzynarodowej.

Przygotowany dla Polski Krajowy Program Reform wpisuje się w szerszą inicjatywę polskiego rządu zmierzającą do stworzenia efektywnego systemu kształtowania polityki rozwoju kraju. Nowe zintegrowane, ponadsektorowe podejście do problemów społeczno-gospodarczych wymaga skoordynowanych działań po stronie administracji. Ramy dla nowego systemu zarządzania rozwojem kraju stanowi Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju pn. „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności” oraz Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju i Plan Zagospodarowania Przestrzennego Kraju. W perspektywie do 2020 roku najważniejszymi dokumentami strategicznymi będą Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju wraz z Krajowym Programem Reform na rzecz realizacji strategii „Europa 2020” oraz dziewięć strategii zintegrowanych:

1. Strategia innowacyjności i efektywności gospodarki;
2. Strategia rozwoju kapitału ludzkiego;
3. Strategia rozwoju transportu do 2020 roku;
4. Bezpieczeństwo energetyczne i środowisko;
5. Sprawne państwo;
6. Strategia rozwoju kapitału społecznego;
7. Krajowa strategia rozwoju regionalnego 2010-2020. Regiony, miasta, obszary wiejskie;
8. Strategia rozwoju systemu bezpieczeństwa narodowego Rzeczypospolitej Polskiej;
9. Strategia zrównoważonego rozwoju wsi, rolnictwa i rybactwa.

Zidentyfikowane w KPR bariery wzrostu dla Polski to:

- wysoki deficyt strukturalny finansów publicznych;
- niedostateczny ogólny poziom wydatków inwestycyjnych;
- nadmierne obciążenia regulacyjne i administracyjne;
- niski poziom podaży pracy połączony z nieadekwatną jej strukturą;
- niedostateczny poziom zdolności innowacyjnych przedsiębiorstw.

Obszary priorytetowe KPR:

- infrastruktura dla wzrostu zrównoważonego (odrabianie zaległości);
- innowacyjność dla wzrostu inteligentnego (budowa nowych przewag);
- aktywność dla wzrostu sprzyjającego włączeniu społecznemu (budowa nowych przewag).

Cele strategii Europa 2020:

- 75% zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat;
- 3% PKB UE na inwestycje B+R;
- cele 20/20/20³ w zakresie klimatu i energii;
- mniej niż 10% osób wcześniej kończących naukę; co najmniej 40% liczby osób z młodego pokolenia posiadających wykształcenie wyższe lub równoważne;
- zmniejszenie liczby osób zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym o 20 mln.

Cele krajowe przyjęte przez Polskę:

- 71% zatrudnienia osób w wieku 20-64 lat;
- 1,7% PKB na inwestycje w B+R;
- zmniejszenie zużycia energii pierwotnej do poziomu ok. 96 Mtoe⁴, zwiększenie wykorzystania OZE, redukcja emisji CO₂;
- zmniejszenie do 4,5 odsetka osób wcześniej kończących naukę; zwiększenie do 45% osób młodego pokolenia posiadających wykształcenie wyższe;
- obniżenie o 1,5 mln liczby osób zagrożonych ubóstwem i/ lub deprawacją materialną i /lub żyjących w gospodarstwach domowych bez osób pracujących lub o niskiej intensywności pracy.

Dotychczas w różny sposób i w różnym stopniu wykorzystywano unijne fundusze. Dostępne są jednak narzędzia „interaktywne”, które umożliwiają monitorowanie różnych zmian (w tym np. skali absorpcji środków UE) w perspektywie kraju lub wybranych mniejszych jednostek terytorialnych. Na poniższej mapie zaprezentowano przykładowe zestawienie obrazujące skalę wykorzystania środków unijnych w przeliczeniu na mieszkańców gmin. Zaprezentowany wskaźnik informuje o tym, jaka jest na danym obszarze wartość dofinansowanych z funduszy UE inwestycji realizowanych w ramach wszystkich programów polityki spójności, PROW i PO Ryby 2007-2013 w przeliczeniu na 1 mieszkańca wybranego

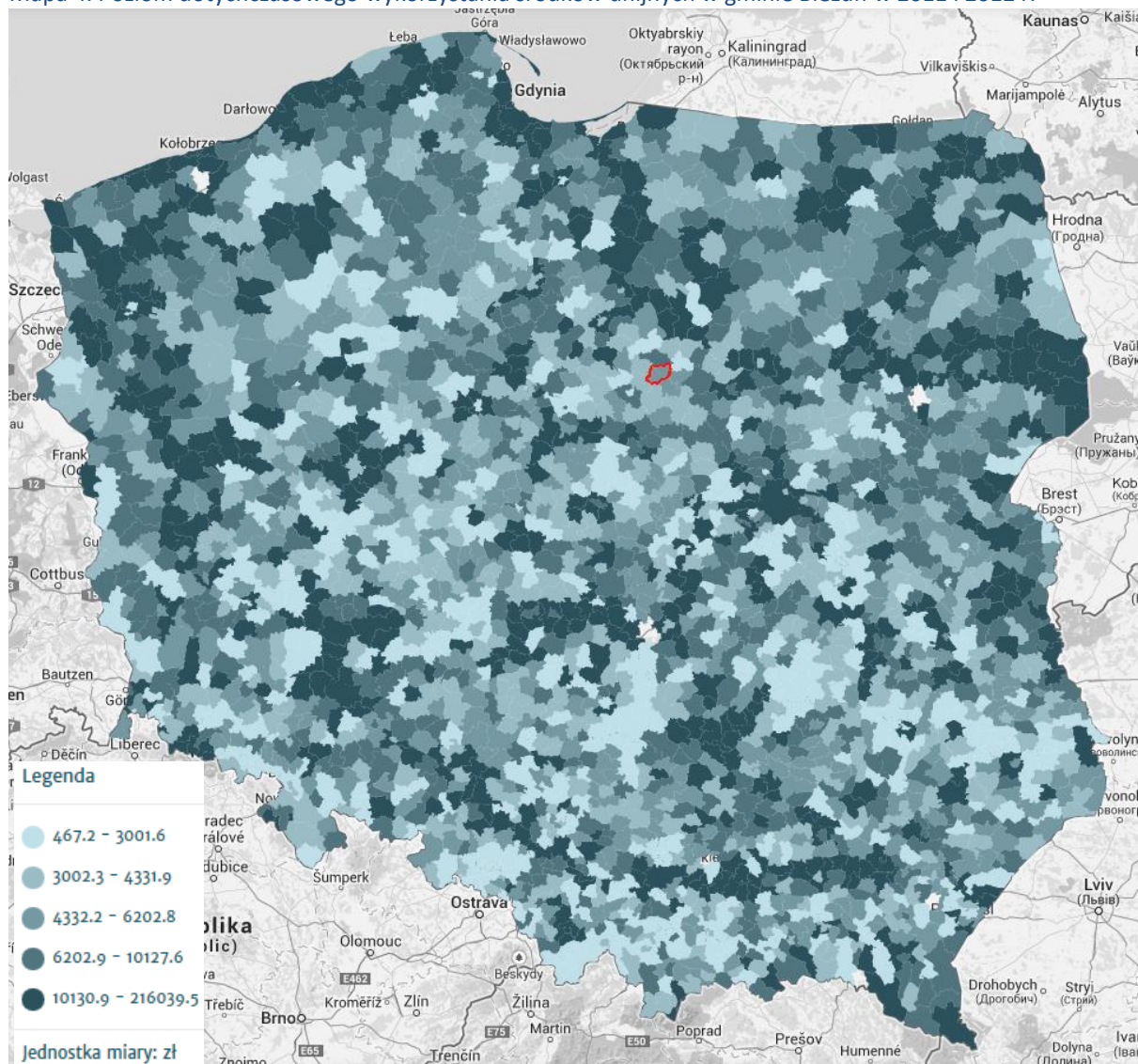
³ Należy ograniczyć emisję dwutlenku węgla co najmniej o 20% w porównaniu z poziomem z 1990 r. lub – jeśli pozwolą na to warunki – nawet o 30%; należy zwiększyć udział odnawialnych źródeł energii w całkowitym zużyciu energii do 20% oraz zwiększyć efektywność wykorzystania energii o 20%.

⁴ Mtoe – megatona oleju ekwiwalentnego

obszaru. W elektronicznej wersji mapy (www.mojapolis.pl) dane można oglądać na różnych poziomach agregacji - od gmin po województwa, przy czym o przypisaniu projektu do danego obszaru decyduje miejsce realizacji projektu. Prezentowane na poniższej mapie dane dotyczą kwot zakontraktowanych, czyli zagwarantowanych w umowach z projektodawcami, a nie już wydatkowanych. Nie uwzględniono wydatków na tzw. pomoc techniczną, czyli obsługę projektów, ich monitorowanie, kontrolę itp. W przypadku PROW brak danych dotyczących rent strukturalnych, wspierania gospodarowania na obszarach o niekorzystnych warunkach, płatności rolno-środowiskowych, zalesiania oraz działań informacyjnych i promocyjnych. Dane przedstawione są narastająco, co oznacza, że dane dla 2011 r. informują o wartości wszystkich projektów zakontraktowanych do końca 2011 r. Prezentowane dane dotyczą 2011 i 2012 r. Źródło danych MRR (baza SIMIK), MRiRW, źródło mapy: mojapolis.pl.

Mapa 4. Poziom dotychczasowego wykorzystania środków unijnych w gminie Bieżeń w 2011 i 2012 r.

Źródło: www.mojapolis.pl

Cele w „lokalnych” i regionalnych strategiach rozwoju

Strategia Rozwoju Gminy jest dokumentem zawierającym kierunki rozwoju i rekomendacje dla określonych działań długoterminowych. Strategia Rozwoju Gminy nie jest jedynym dokumentem strategicznym do którego mogą się odwoływać interesariusze i mieszkańcy obszaru gminy. Wśród najważniejszych spośród pozostałych dokumentów należy wskazać strategię rozwiązywania problemów społecznych miasta i gminy, strategię (plan) rozwoju powiatu i strategię rozwoju województwa. W poniższej tabeli zestawiono cele (strategiczne obszary i priorytety) wskazane w każdym z wymienionych dokumentów, uwzględniono także kluczowe założenia zawarte w strategii Lokalnej Grupy Działania Stowarzyszenie Społecznej Samopomocy.

Tabela 34. Cele strategiczne w strategicznych dokumentach regionu

Obszary strategiczne i cele w dokumentach strategicznych Gminy i regionu			
Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta i Gminy Bieżeń na lata 2008 - 2015	Lokalna Strategia Rozwoju dla Stowarzyszenia Społecznej Samopomocy – Lokalnej Grupy Działania	Strategiczny Plan Rozwoju Powiatu Żuromińskiego do roku 2013 (aktualizacja na lata 2010 – 2013)	Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (aktualizacja)
<u>Wizja</u> Pomoc społeczna sprawnym i skutecznym elementem systemu wsparcia społecznego mieszkańców Miasta i Gminy Bieżeń <u>Misja</u> Polityka społeczna prowadzona przez samorząd lokalny zapewnia naszym mieszkańcom poczucie bezpieczeństwa, kompleksową opiekę nad rodziną, wspomaga najsłabszych, służy rozwiązywaniu problemów alkoholowych oraz umożliwia pełne uczestnictwo w życiu społeczeństwa. 1. Obszar interwencji – Bezrobocie, rynek pracy Cel podstawowy - Zapobieganie bezrobociu na terenie gminy i łagodzenie negatywnych skutków tych zjawisk. Cele szczegółowe: - ograniczenia zjawiska bezrobocia na terenie gminy; - zmniejszenie liczby osób objętych	<u>Wizja</u> Obszar przede wszystkim atrakcyjny dla osiedlania się – „aby chciało się tu mieszkać”; sprzyjający rozwojowi lokalnej przedsiębiorczości; centrum turystyki weekendowej; obszar znany w regionie z produktu lokalnego Cele ogólne I. Poprawa jakości życia na wsi, w tym warunków zatrudnienia II. Waloryzacja zasobów przyrodniczych i kulturowych Cele szczegółowe I. 1 Rozwój turystyki oraz agroturystyki (Przedsięwzięcie I.1.1. Rozwój infrastruktury gastronomicznej i noclegowej) I. 2 Rozwój i promocja przedsiębiorczości, z uwzględnieniem sektora rolno-spożywczego i usług okołorolniczych (Przedsięwzięcie I.2.1. Tworzenie nowych przedsiębiorstw i wsparcie inwestycyjne już istniejących oraz	<u>Sfery strategiczne</u> 1. Sfera rozwoju potencjału gospodarczego, w tym infrastruktury technicznej, rozwoju rolnictwa, turystyki i rekreacji 2. sfera rozwoju społecznego, w tym obszar aktywizacji lokalnego rynku pracy, działań w zakresie pomocy społecznej oraz wszechstronnej edukacji <u>Misja</u> Wszechstronny rozwój powiatu szansą dla mieszkańców, przedsiębiorców, turystów Kierunki strategiczne rozwoju powiatu 1. Rozwój rolnictwa i terenów wiejskich wraz ze zmieniającym się otoczeniem gospodarczym Wspólnoty Europejskiej. Cel: Zmiany w strukturze gospodarczej powiatu 2. Wszechstronna edukacja,	<u>Wizja</u> Mazowsze konkurencyjnym regionem w układzie europejskim i globalnym <u>Misja</u> Mazowsze jako najbardziej rozwinięty gospodarczo region w Polsce podejmuje uczestnictwo w rywalizacji z innymi rozwiniętymi regionami, poprzez eliminowanie dysproporcji rozwojowych, rozwój nowoczesnej gospodarki opartej na wiedzy oraz zapewnienie mieszkańcom Mazowsza optymalnych warunków do rozwoju jednostki, rodziny, jak i całej społeczności, przy jednoczesnym zachowaniu spójnego i zrównoważonego rozwoju Cel nadrzędny Wzrost konkurencyjności gospodarki i równoważenie rozwoju społeczno-gospodarczego w regionie podstawą poprawy jakości życia mieszkańców

pomocą społeczną z tytułu bezrobocia; - poprawa sytuacji na rynku pracy poprzez zwiększenie miejsc pracy; - wzmocnienie rodzin poprzez wychowanie dzieci w duchu poszanowania dla pracy. 2.Obszar interwencji – Integracja Społeczna (osoby starsze i niepełnosprawni, „wykluczeni społecznie”) Cel podstawowy - Działania na rzecz integracji osób starszych i niepełnosprawnych. Cele szczegółowe: - inicjowanie działań zmierzających do udostępnienia osobom niepełnosprawnym środowiska fizycznego, ułatwianie dostępu do informacji i środków komunikacji międzyludzkiej; - aktywizacja zawodowa i wzmocnienie pozycji osób niepełnosprawnych i osób starszych tak, by mogły one realizować swoje prawa na rynku pracy; - budowanie zrozumienia i akceptacji dla problemów osób starszych i niepełnosprawnych; - opracowania i realizacji programu leczniczo-terapeutycznego dla środowisk dotkniętych patologią; - zapobieganie zjawiska marginalizacji	tworzenie nowych miejsc pracy) I. 3 Wykreowanie produktów i usług o charakterze lokalnym (Przedsięwzięcie I.3.1. Stworzenie bazy do uprawiania turystyki pieszej i rowerowej oraz wodnej w tym głównie wzdłuż rzeki Wkry, rzeki Wel i Jeziora Lidzbarskiego) II. 1 Zachowanie i promocja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego (Przedsięwzięcie II.1.1 Czynny wypoczynek dorosłych, dzieci i młodzieży szkolnej) II. 2 Rozwój gospodarki rolnej poprzez doradztwo i szkolenia oraz promowanie nowoczesnych metod gospodarowania, ze szczególnym uwzględnieniem problematyki ochrony środowiska i zdrowej żywności (Przedsięwzięcie II.2.1 Działania na rzecz dostosowania do wymogów UE lokalnej gospodarki odpadami i ochrony środowiska naturalnego na obszarze LGD)	aktywizacja lokalnego rynku pracy, pomoc społeczna oraz bezpieczne i godne życie mieszkańców powiatu. Cel: Wzrost jakości świadczonych usług społecznych – edukacja, ochrona zdrowia, pomoc społeczna, bezpieczeństwo publiczne oraz aktywna walka z bezrobociem 3. Ochrona środowiska oraz racjonalne wykorzystanie walorów przyrodniczych w celu rozwoju turystyki i rekreacji. Cel: Poprawa stanu środowiska naturalnego 4. Rozbudowa oraz modernizacja infrastruktury drogowej jako podstawowego elementu komunikacji w powiecie. Cel: Rozwój systemu komunikacji i infrastruktury	Cele strategiczne - Budowa społeczeństwa informacyjnego i poprawa jakości życia mieszkańców województwa - Zwiększenie konkurencyjności regionu w układzie międzynarodowym - Poprawa spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej regionu w warunkach zrównoważonego rozwoju Cele pośrednie 1. Rozwój kapitału społecznego Kierunki działań: 1.1. Rozwój społeczeństwa informacyjnego i teleinformatyzacji 1.2. Wzrost poziomu wykształcenia i poprawa jakości kadr 1.3. Wzrost zatrudnienia w regionie i przeciwdziałanie bezrobociu 1.4. Podniesienie standardów ochrony zdrowia i zmniejszenie różnic w dostępie do świadczeń zdrowotnych 1.5. Dążenie do poprawy warunków i zaspokojenia potrzeb mieszkaniowych 1.6. Intensyfikacja działań na rzecz rozwiązywania problemów społecznych 1.7. Poprawa bezpieczeństwa
---	---	--	---

społecznej; - inicjowania tworzenia bazy leczniczej dla osób dotkniętych patologią; - inicjowania alternatywnych form spędzania czasu wolnego. 3.Obszar interwencji – Rodzina, dzieci, młodzież Cel podstawowy - Działania na rzecz poprawy funkcjonowania rodzin, dzieci i młodzieży. Cele szczegółowe: - organizowanie pomocy w rozwiązywaniu i ograniczaniu patologii; - pomoc rodzinom w uzyskaniu samodzielności finansowej i eliminowanie postaw roszczeniowych; - promowanie tradycyjnych wartości rodzinnych; - zapobieganie dziedziczeniu patologii i wyrastaniu kolejnych pokoleń w rodzinie utrzymującej się z pomocy społecznej; - przygotowanie dzieci i młodzieży z rodzin patologicznych do samodzielności w dorosłym życiu; - większa dostępność do poradnictwa specjalistycznego, w tym rodzinnego; - udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed			publicznego 2. Wzrost innowacyjności i konkurencyjności gospodarki regionu Kierunki działań: 2.1. Rozwój MSP oraz wzrost ich innowacyjności i konkurencyjności 2.2. Wspieranie instytucji otoczenia biznesu 2.3. Rozwój nowoczesnych technologii z wykorzystaniem własnego potencjału B+R 2.4. Rozwój regionalnych sieci kooperacyjnych i przepływu nowoczesnych technologii 2.5. Budowa systemu innowacyjnego w regionie 3. Stymulowanie rozwoju funkcji metropolitalnych Warszawy Kierunki działań: 3.1. Wzmocnienie powiązań Warszawy z otoczeniem regionalnym, krajowym i międzynarodowym 3.2. Rozwój i poprawa standardów infrastruktury technicznej 3.3. Przeciwdziałanie degradacji krajobrazu i środowiska przyrodniczego OMW
--	--	--	--

przemocą w rodzinie; - prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży; - wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służącej rozwiązywaniu problemów alkoholowych; - utworzenie punktu interwencji kryzysowej; - podniesienie poziomu wiedzy społeczeństwa na temat problemów związanych z używaniem środków psychoaktywnych; - zwiększenie dostępności pomocy psychospołecznej i prawnej dla osób uzależnionych i ich rodzin; - zdecydowane działania w szkołach mające na celu pokazanie determinacji i woli walki z narkomanią; wspomaganie działalności instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych związanej z przeciwdziałaniem narkomani. 4.Obszar interwencji – Aktywizacja obywateli i wykorzystanie partnerów społecznych Cel podstawowy – Podjęcie działań			3.4. Zahamowanie narastania chaosu w przestrzennym zagospodarowaniu stolicy i jej otoczeniu 3.5. Stymulowanie rozwoju m. st. Warszawy i obszaru metropolitalnego poprzez policentryczny rozwój przestrzenny i ożywianie funkcji centrotwórczych 4. Aktywizacja i modernizacja obszarów pozametropolitalnych Kierunki działań: 4.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej i transportu w regionie, w tym lotnictwa cywilnego 4.2. Wzmocnienie potencjału rozwojowego ośrodków subregionalnych i małych miast 4.3. Wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich 4.4. Budowa i rozwój infrastruktury społecznej 4.5. Ochrona i rewaloryzacja środowiska przyrodniczego dla zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju 4.6. Wykorzystanie potencjału endogenicznego OMW do stymulowania 5. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego oraz kształtowanie
---	--	--	--

służących wzmocnieniu podmiotowości obywateli i ich wspólnot oraz stworzenie warunków dla rozwoju instytucji społeczeństwa obywatelskiego. Cele szczegółowe: - osiągnięcie optymalnego poziomu uczestnictwa obywateli w życiu publicznym – jako warunek konieczny stworzenia trwałych podstaw dla podmiotowej aktywności obywateli i ich wspólnot w kształtowaniu rozwoju społecznego, wzrostu gospodarczego i kultury politycznej; - ilościowy i jakościowy rozwój instytucji społeczeństwa obywatelskiego – jako wyraz obiektywnej konieczności wzmocnienia organizacji pozarządowych, integracji społecznej i podmiotów ekonomii społecznej oraz form i sposobów ich funkcjonowania; - stworzenie podstaw funkcjonowania dobrego państwa – jako zwieńczający konstrukcję społeczeństwa obywatelskiego rezultat działania zasad pomocniczości, partycypacji, partnerstwa oraz dialogu obywatelskiego w relacji - sprawna administracja publiczna – obywatele. 5.Obszar interwencji – Bezpieczeństwo i			wizerunku regionu Kierunki działań: 5.1. Rozwój społeczeństwa obywatelskiego i integracji regionalnej 5.2. Poprawa i promocja atrakcyjności inwestycyjnej w regionie 5.3. Promocja i zwiększanie atrakcyjności turystycznej i rekreacyjnej regionu w oparciu o walory środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego 5.4. Kształtowanie tożsamości regionu oraz kreowanie i promocja jego produktu 5.5. Współpraca międzyregionalna i międzynarodowa
--	--	--	--

Ochrona Środowiska Cel podstawowy – Zwiększenie bezpieczeństwa i poprawa stanu środowiska w gminie. Cele szczegółowe: - zwiększenie poczucia bezpieczeństwa; - działania zmierzające do poprawy stanu środowiska stanowiącego otoczenie człowieka, - poprawa zdrowia obywateli, - zmiana zachowań mieszkańców, - wzrost świadomości ekologicznej, - usprawnienie zarządzania środowiskiem, - zmniejszenie bezrobocia poprzez np. „zielone” miejsca pracy. 6.Obszar interwencji – Zdrowie i Edukacja Cel podstawowy – edukacja eliminująca czynniki zagrażające prawidłowemu funkcjonowaniu społecznemu. Cele szczegółowe: - zwiększenie zakresu pomocy medycznej mieszkańcom gminy; - zapewnienie specjalistycznej opieki zdrowotnej; - wzmocnienie świadomości obywatelskiej; - promowanie edukacji społecznej.			
---	--	--	--

Źródło: opracowanie własne

Polityka zrównoważonego rozwoju

Obszary wiejskie wyraźnie odróżniają się od miast, ale także różnicują się między sobą – co przekłada się na różnice w ich funkcjonowaniu i rozwoju. Podstawowe definiowane różnice wśród obszarów wiejskich to dostęp do zatrudnienia, edukacji i dóbr kultury – które na ogół koncentrują się w miastach. Różnice pomiędzy poszczególnymi gminami dobrze widoczne są w zestawieniach bazujących na wskaźnikach, które liczbowo, statystycznie obrazują wybrany zakres działania gminy. Wskaźniki syntetyczne rozwoju gmin wskazują na ogół na korzystne położenie komunikacyjne gminy znajdującej się w czołówce rankingu, albo na jej bliskie sąsiedztwo z większym ośrodkiem gospodarczym (miastem) jako cechą kluczową dla rozwoju. Jednak to kryterium oceny odnosi się przede wszystkim do położenia na obszarze kraju, a zatem stanowi czynnik nie poddający się oddziaływaniom wewnętrznym danej jednostki (trudno coś zmienić).

Tak więc rozwój gmin wiejskich postrzegany jest na ogół w dwóch, odmiennych perspektywach: albo jako przyjęcie roli peryferyjnego ośrodka dla miast i aglomeracji („miejsca sypialniane”, „Polska B”, ośrodki weekendowe), albo podjęcie próby wyrównania szans rozwojowych aby zapewnić mieszkańcom i inwestorom warunki atrakcyjne i konkurencyjne względem innych gmin w kraju. Odpowiedź na pytanie o kierunki rozwoju optymalne dla danej gminy może wynikać z oceny jej kondycji na tle innych gmin w kraju i regionie. Ocena potrzeb gminy Bieżeń realizowana była dwutorowo: z jednej strony obejmowała badania prowadzone w związku z aktualizacją strategii rozwoju gminy, z drugiej – obejmowała zobrazowanie zrównoważonego rozwoju w perspektywie innych gmin kraju.

Zrównoważony rozwój jest pojęciem, które upowszechniło się w Polsce za sprawą Unii Europejskiej. Dokument Agenda 21⁵ charakteryzuje to zjawisko jako proces łączenia działań politycznych, gospodarczych, społecznych i indywidualnych w celu zrównoważenia szans dostępu do środowiska naturalnego poszczególnych społeczeństw i ich obywateli - zarówno współczesnych jak i przyszłych pokoleń. Zrównoważony rozwój cywilizacyjny powinien więc następować z zachowaniem równowagi przyrodniczej, oraz trwałości podstawowych procesów przyrodniczych.

Najważniejsze obszary, które zachodzą na siebie i są istotne z perspektywy rozwoju to:

- gospodarka,
- służba zdrowia,
- bezpieczeństwo,
- edukacja,

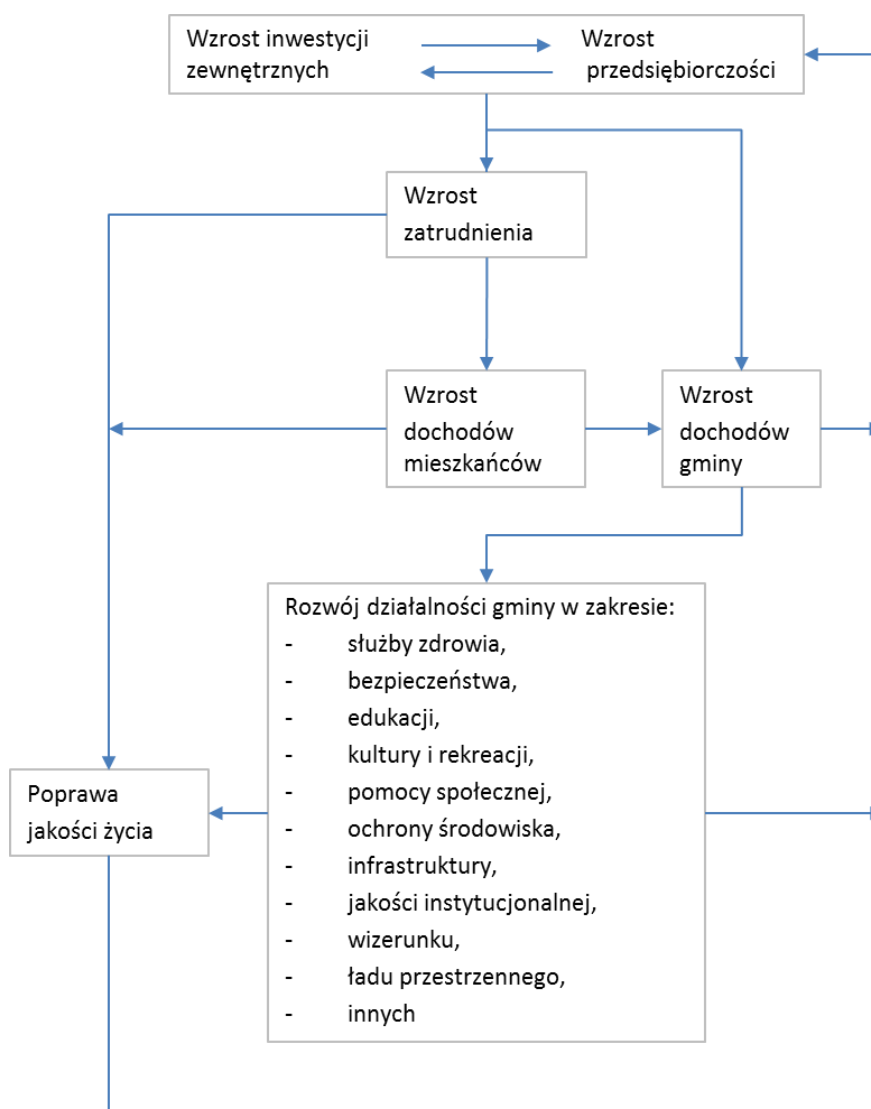
⁵ Agenda 21 to jeden z podstawowych dokumentów Konferencji Narodów Zjednoczonych "Środowisko i rozwój" (Szczytu Ziemi), jaka miała miejsce w Rio de Janeiro, w czerwcu 1992 roku. Globalny Program Działań, nazywany popularnie Agendą 21, to obszerny (liczący prawie 600 stron) dokument oparty na 27 zasadach Karty Ziemi. Przedstawia porozumienie osiągnięte przez 179 państw. W Polsce zasada zrównoważonego rozwoju została podniesiona w Polsce do rangi zasady konstytucyjnej (Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w art. 5 zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju).

- kultura i rekreacja,
- pomoc społeczna,
- ochrona środowiska,
- infrastruktura,
- jakość instytucjonalna,
- wizerunek,
- ład przestrzenny,
- a także współpraca (międzygminna, gmina – ngo, gmina – biznes) oraz promocja regionu.

Pierwszym z obszarów zrównoważonego rozwoju jest obszar gospodarczy, określany takimi cechami jak poziom wzrostu PKB (dochodów) czy spadek poziomu bezrobocia. Ogólny mechanizm rozwoju gospodarczego (jego znaczenie) przedstawiono na poniższym wykresie

Rysunek 3. Ogólny mechanizm rozwoju gospodarczego gminy

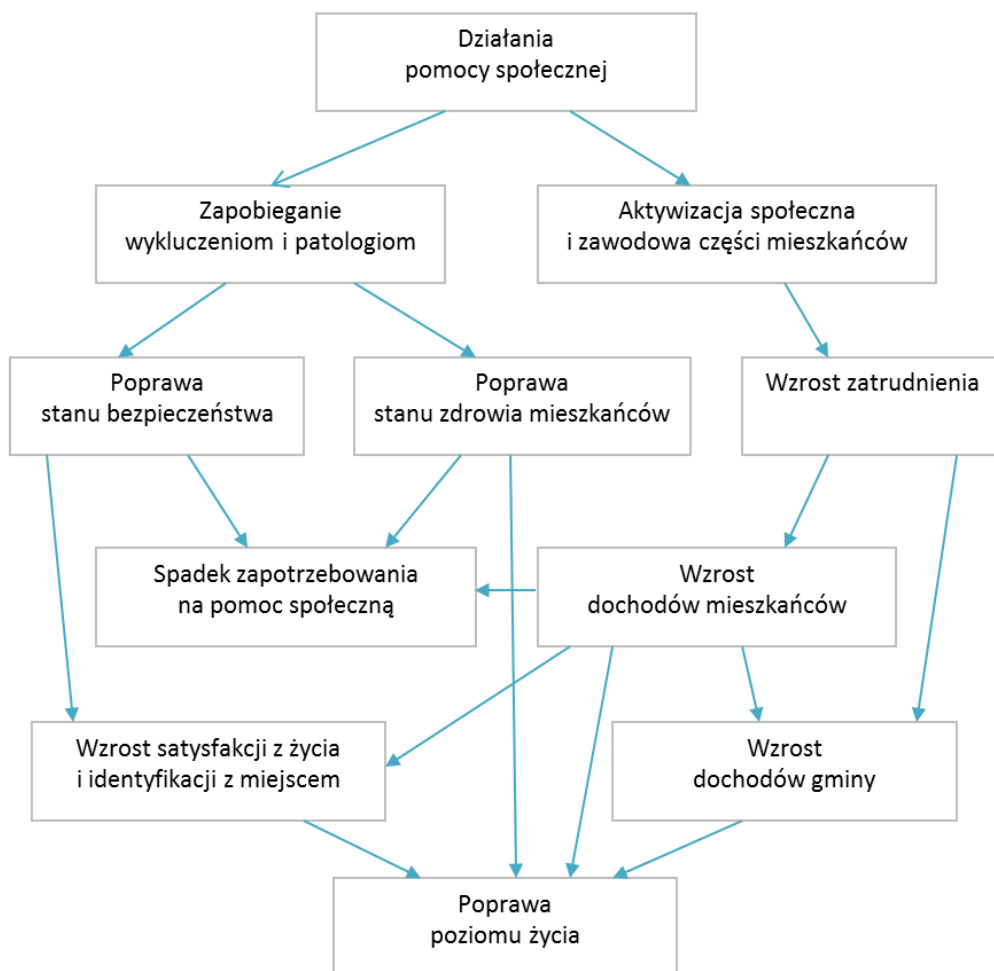
Źródło: J. Pasieczny, *Profile gmin w Polsce. Zarządzanie rozwojem i zmianami*, Wydawnictwo Naukowe Wydziału Zarządzania Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa 2008

Wykres pokazuje, że rozwój gospodarczy nie ma charakteru etapowego procesu (który zaczyna się w jednym miejscu i kończy w innym) ale stanowi obieg zamknięty. Wzrost inwestycji i przedsiębiorczości przekłada się bezpośrednio na wzrost zatrudnienia, to z kolei przyczynia się do wzrostu dochodu mieszkańców i gminy, co skutkuje poprawą funkcjonowania gminy w wielu jej obszarach. Finalna poprawa jakości życia mieszkańców przekłada się ponownie na wzrost przedsiębiorczości – a tym samym zostaje uruchomiony ponowny wpływ czynników pro-rozwojowych i przyczajających się w konsekwencji do poprawy jakości życia.

Poprawa poziomu życia mieszkańców znajdujących się w trudnej sytuacji życiowej następuje w wyniku skutecznych działań systemu pomocy społecznej, co widać na poniższym wykresie.

Rysunek 4. Rola pomocy społecznej w procesie rozwoju gminy

Źródło: J. Pasieczny, *Profile gmin w Polsce. Zarządzanie rozwojem i zmianami*, op.cit.

W powyższym schemacie jest mowa o pomocy społecznej, niemniej przedstawione relacje można określić jako odzwierciedlenie społecznego obszaru funkcjonowania gminy. Aktywność gminy w wymiarze społecznym ma dwojaki charakter: z jednej strony ochronny, profilaktyczny (zapobieganie wykluczeniom i patologiom), z drugiej wspierający,

aktywizujący. Działania ochronne przekładają się na poprawę stanu bezpieczeństwa i zdrowia mieszkańców, co skutkuje zmniejszaniem potrzeby korzystania z pomocy. Działania aktywizacyjne przekładają się na wzrost zatrudnienia i w konsekwencji na wzrost dochodów (mieszkańców, potem gminy). Zarówno jedno jak i drugie działania w rezultacie owocują poprawą poziomu życia i wzrostem satysfakcji z życia. Interesujące w powyższym zestawieniu jest także to, że wśród czynników wzajemnie oddziałujących na pomoc społeczną widać fundamentalne znaczenie pracy a tym samym większych dochodów dla mieszkańców, co bezpośrednio przekłada się na szereg obszarów życiowych.

Rozwój gospodarczy i społeczny gminy to podstawowe obszary zrównoważonego rozwoju. W ujęciu tabelarycznym zestawiono charakterystyczne cechy tych obszarów zrównoważonego rozwoju na poziomie lokalnym a także cechy w obszarze środowiska.

Tabela 35. Charakterystyka podstawowych sfer rozwoju lokalnego i regionalnego według koncepcji Agenda 21

Sfera	Charakterystyczne wyróżniki i niektóre ich walory
Rozwój gospodarczy	- jest siłą napędową procesów rozwojowych dla dwóch sfer, tj. społecznej i ekologiczno – przestrzennej, - głównym celem w tej sferze jest generowanie dochodów
Rozwój społeczny	- przejawia się stałym wzrostem poziomu wykształcenia, świadomości obywatelskiej oraz kultury osobistej mieszkańców, - wyraża się wzrastającym poczuciem odpowiedzialności za wspólne sprawy o charakterze publicznym, - obowiązki samorządu związane z tą sferą sprowadzają się do jak najlepszego zaspokajania potrzeb mieszkańców w zakresie gospodarki komunalnej, oświaty i kultury, pomocy społecznej i bezpieczeństwa publicznego, - związany jest z popularyzowaniem powszechnie uznawanych wartości etycznych, postaw i zachowań,
Rozwój ekologiczno-przestrzenny	- charakteryzuje się poszanowaniem walorów środowiska przyrodniczego oraz starannym planowaniem ładu przestrzennego na obszarach zurbanizowanych, - stymulowanie tej sfery rozwoju polega na redukcji emisji zanieczyszczeń, odbudowie zasobów środowiska naturalnego, instalowaniu urządzeń zapobiegających emisji zanieczyszczeń oraz stosowaniu proekologicznych technologii, - ma na celu usuwanie konfliktów powstających w procesie zagospodarowania terenów oraz kształtowanie funkcjonalnego i estetycznego środowiska życia człowieka.

Źródło: B. Filipiak, M. Kogut, A. Szewczuk, M. Ziolo, „Rozwój lokalny i regionalny. Uwarunkowania, finanse, procedury”, Fundacja na rzecz Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2005, za: M. Stanny, M. Drygas „Przestrzenne, społeczno-ekonomiczne różnicowanie obszarów wiejskich w Polsce”, IRWiR PAN, Warszawa 2012

Monitorowanie zmian w obszarach zrównoważonego rozwoju

Dla oceny zmian w poziomie zrównoważonego rozwoju rekomendowane jest monitorowanie wskaźników obrazujących rozwój w obszarach: gospodarki, społeczeństwa i środowiska, a także dodatkowo w obszarze rozwoju instytucjonalno- politycznego. Dla monitorowania zmian w długoterminowym funkcjonowaniu Gminy rekomendowane jest porównywanie co trzy lata wybranych danych, które obejmują różne aspekty obszarów zrównoważonego rozwoju i mogą to być np.:

- w obszarze gospodarczym: struktura podmiotów gospodarczych, media techniczne i dostępność usług, energia, użytkowanie gruntów, gospodarka odpadami;
- w obszarze społecznym: demografia, ochrona zdrowia, rynek pracy, mieszkalnictwo, edukacja i nauka, integracja społeczna;
- w obszarze środowiska: gospodarka wodna, ściekowa, przestrzenna;
- w obszarze instytucjonalno-politycznym: aktywność obywatelska, dochody i wydatki budżetu, zrównoważone wzorce konsumpcji.

Monitorowanie zachodzących zmian jest działaniem obejmującym obserwowanie rzeczywistości poprzez ocenę wybranych jej elementów w określonych odstępach czasowych. Uwzględniając perspektywę zrównoważonego rozwoju – nadrzędną w niniejszym opracowaniu – rekomendowane do monitorowania są czynniki obejmujące sferę gospodarczą, społeczną i środowiskową. Model monitoringu obejmuje perspektywę rzeczową (zestaw wskaźników) i czasową (realizację w określonym czasie – np. w pierwszym kwartale każdego roku). Poniższa tabela zawiera przykładowy zestaw wskaźników⁶, który może być wykorzystany do monitorowania poziomu zrównoważonego rozwoju Gminy. Zbierane rokrocznie dane powinny być gromadzone w celu porównań w analogicznych okresach czasu, i co trzy lata poddawane analizie zakończonej rekomendacjami dalszych działań i ewentualnych zmian.

Tabela 36. Wskaźniki monitorujące poziom zrównoważonego rozwoju gminy w perspektywie długookresowej według wybranych dziedzin

Tabela monitorowania poziomu zrównoważonego rozwoju gminy			
Rozwój gospodarczy	Struktura zatrudnienia	Udział pracujących w usługach (w%)	
		Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 20-64 lata	
		Wskaźnik zatrudnienia osób w wieku 55-64 lata	
	Generowanie zysków	Dochody własne budżetu gminy na 1 mieszkańca (w zł)	
		Wydatki budżetu gminy na 1 mieszkańca (w zł)	
		Udział wydatków inwestycyjnych samorządu w wydatkach ogółem budżetu gminy (w %)	
		Udział wydatków na transport i łączność w budżecie gminy	
		Wydatki inwestycyjne majątkowe per capita	
		Wydatki na transport i łączność per capita	

⁶ Opracowanie na podstawie: T. Borys (red.), Wskaźniki zrównoważonego rozwoju, Wydawnictwo Ekonomia i Środowisko, Warszawa –Białystok, 2005; za: M. Adamowicz, A. Smarzewska „Model oraz mierniki trwałego i zrównoważonego rozwoju obszarów wiejskich w ujęciu lokalnym”, WNE SGGW

		Udział dochodów własnych w budżecie gminy	
		Wzrost produktu krajowego brutto na 1 mieszkańca	
	Przedsiębiorczość i struktura zatrudnienia	Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	
		Liczba podmiotów nowozarejestrowanych w rejestrze REGON na 1 tys. mieszkańców	
	Infrastruktura	Długość czynnej sieci wodociągowej rozdzielczej na km ² powierzchni (w km)	
		Długość czynnej sieci kanalizacyjnej rozdzielczej na km ² powierzchni (w km)	
		Długość czynnej sieci gazowej rozdzielczej na km ² powierzchni (w km)	
		Powierzchnia zabudowana i zurbanizowana	
	Rolnictwo	Udział powierzchni użytków rolnych w powierzchni ogółem (w %)	
		Udział gruntów ornych w powierzchni użytków rolnych (w %)	
		Powierzchnia użytków rolnych na jednego mieszkańca	
Rozwój społeczny	Demografia, starzenie się społeczeństwa	Liczba mieszkańców w wieku nieprodukcyjnym w stosunku do liczby mieszkańców w wieku produkcyjnym (wskaźnik obciążenia demograficznego)	
		Przyrost naturalny na 1000 mieszkańców (różnica między liczbą urodzeń a liczbą zgonów na 1000 mieszkańców)	
		Saldo migracji ogółem	
	Edukacja	Udział wydatków na oświatę i wychowanie w wydatkach gminy ogółem (w %)	
		Liczba dzieci w przedszkolach na 100 dzieci w wieku 3 – 6 lat	
		Liczba absolwentów szkół ponadgimnazjalnych na 1000 mieszkańców	
		Liczba komputerów w szkołach z dostępem do Internetu na 1000 mieszkańców	
		Wydatki budżetu na oświatę i wychowanie na 1 mieszkańca (w zł)	
	Aktywność ekonomiczna mieszkańców	Stopa zatrudnienia (liczba pracujących na 1000 mieszkańców) lub udział pracujących w liczbie mieszkańców w wieku produkcyjnym (w %)	
		Liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	
		Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym w %	
	Ubóstwo i wykluczenie społeczne	Udział zarejestrowanych bezrobotnych w liczbie mieszkańców aktywnych zawodowo (w %)	
		Liczba zarejestrowanych bezrobotnych kobiet w liczbie kobiet w wieku produkcyjnym w %	
		Liczba osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej	
		Liczba wypłaconych dodatków mieszkaniowych	
		Wydatki budżetu na opiekę społeczną na 1 mieszkańca (w zł)	
	Poziom i jakość życia	Powierzchnia użytkowa mieszkania przypadająca na osobę (w m ²)	

		Liczba osób przypadających na izbę	
		Liczba ludności na 1 przychodnię	
		Liczba mieszkańców na placówkę apteczną	
		Liczba samochodów osobowych na 1000 ludności	
		Zużycie energii elektrycznej w gospodarstwach domowych na 1 mieszkańca	
		Czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 mieszkańców	
		Wydatki na biblioteki na jednego mieszkańca (w zł)	
Rozwój środowiskowy	Infrastruktura	Odsetek (%) ludności korzystającej z instalacji wodociągowej	
		Odsetek (%) ludności korzystającej z instalacji kanalizacyjnej	
		Odsetek (%) ludności korzystającej z instalacji gazowej	
		Odsetek (%) ludności objętej usługami oczyszczalni ścieków	
	Inwestycje	Nakłady na środki trwałe w zakresie niekonwencjonalnych źródeł energii	
		Nakłady inwestycyjne na ochronę wód i gospodarkę ściekową na jednego mieszkańca (w zł)	
	Gospodarowanie odpadami	Odpady komunalne wytworzone na 1 mieszkańca	
		Odpady komunalne unieszkodliwiane poprzez składowanie na 1 mieszkańca	
	Ochrona i zrównoważony rozwój	Udział powierzchni gruntów leśnych w powierzchni ogółem (w %) - lesistość	
		Udział odnowień leśnych i zalesień w ogólnej powierzchni lasu (w %)	
	Wykorzystanie i jakość wód	Zużycie wody przez gospodarstwa domowe na 1000 mieszkańców (w dm ³ / rok)	
		Ludność korzystająca z sieci wodociągowej do ludności zamieszkałej ogółem (w %)	
		Ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej do ludności zamieszkałej ogółem (w %)	
Rozwój turystyki, sportu i rekreacji	Aktywność sportowa i kulturalna	Wydatki budżetu na kulturę fizyczną i sport na 1000 mieszkańców (w zł)	
		Wydatki na ośrodki kultury na jednego mieszkańca (w zł)	
		Wydatki na kulturę i sztukę na jednego mieszkańca (w zł)	
		Wydatki na promocję regionu na jednego mieszkańca (w zł)	
	Sezonowość turystyczna	Liczba miejsc noclegowych	
		Miesięczne obłożenie bazy noclegowej	
		Liczba stałych miejsc pracy w turystyce	
Rozwój instytucjonalny	Aktywność obywatelska	Frekwencja w wyborach parlamentarnych	
		Frekwencja w wyborach samorządowych	
		Liczba organizacji pozarządowych	
		Liczba osób działających w organizacjach pozarządowych	
	Cyfryzacja usług społecznych	E-administracja – dostępność usług* on-line	
		Liczba gospodarstw domowych z dostępem do szerokopasmowego Internetu	

*Odsetek z 20 (12 dla obywateli i 8 dla biznesu) podstawowych usług administracji publicznej uznanych w Europie za standardowe, w pełni dostępnych on-line, tzn. dla których możliwe jest wprowadzenie całkowicie elektronicznej obsługi. Usługi dla ludności: podatki dochodowe, pośrednictwo pracy, świadczenia z ubezpieczeń społecznych, dokumenty tożsamości, rejestracja samochodu, wnioski o pozwolenie na budowę, zgłoszenie na policję, biblioteki publiczne, akty urodzenia, zgonu i zawarcia małżeństwa, zapisy na uczelnię wyższą, ewidencję meldunkową, usługa związana ze zdrowiem. Usługi dla przedsiębiorstw: składki na ubezpieczenie społeczne

*pracowników, podatek od osób prawnych, VAT, rejestracja działalności gospodarczej, przekazywanie danych do urzędu statystycznego, zgłoszenie celne, decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach, zamówienia publiczne.
Źródło: opracowanie własne na podst. T. Borys „Wskaźniki zrównoważonego rozwoju” op. cit.*

Gmina na tle kraju

Monitorowanie poziomu rozwoju Gminy w oparciu o przyjęty zestaw wskaźników może być dość trudne w samodzielnej realizacji – ze względu na przyjęty algorytm, w którym wybranym elementom przypisuje się większe wagi niż innym, a występowanie niektórych zjawisk skutkuje punktacją ujemną (jak jest np. w Rankingu Zrównoważonego Rozwoju Jednostek Samorządu Terytorialnego, który wskazuje pozycję gminy miasta Biežuń na tle innych gmin w kraju). Niemniej, sumaryczna pozycja pozwala na ocenę Gminy w perspektywie pozostałych gmin wiejskich w kraju, a monitorowanie pozycji gminy w rankingu na przestrzeni kilku lat pozwoli ocenić dynamikę zmian i aktualny poziom zrównoważonego rozwoju.

Przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego⁷

Wskaźnik ten powstał (podobnie jak niektóre inne wskaźniki syntetyczne) poprzez zsumowanie miar i wag – w tym przypadku: dla wybranych cech w Gminie. Uwzględnione w jego konstrukcji elementy (cechy gmin) to:

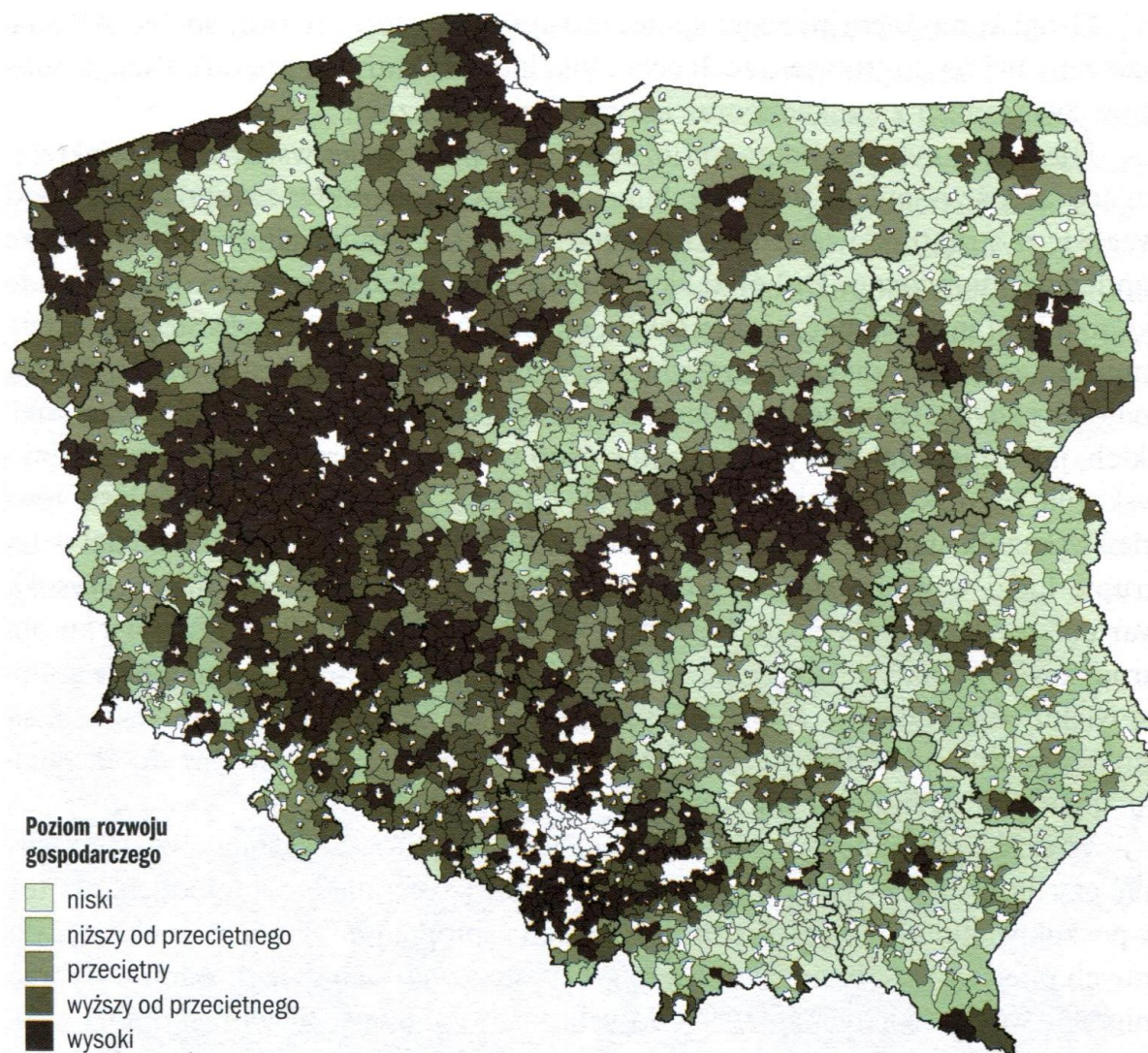
- poziom dezagregacji lokalnej struktury gospodarczej,
- charakterystyka sektora rolniczego,
- charakterystyka sektora pozarolniczego,
- stopień zrównoważenia lokalnego rynku pracy,
- zasobność i wyposażenie (głównie infrastrukturalne) obszaru.

Naniesienie na mapę z uwzględnieniem gmin wskazuje na perspektywę określonej jednostki na tle innych gmin w kraju, co przedstawia poniższa mapa.

⁷ Por. A. Rosner „Przestrzenne zróżnicowanie poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich a dynamika przemian” w w: M. Stanny, M. Drygas [red. nauk.] „Przestrzenne, społeczno-ekonomiczne zróżnicowanie obszarów wiejskich w Polsce...”, op. cit.

Mapa 5. Syntetyczna ocena poziomu rozwoju gospodarczego

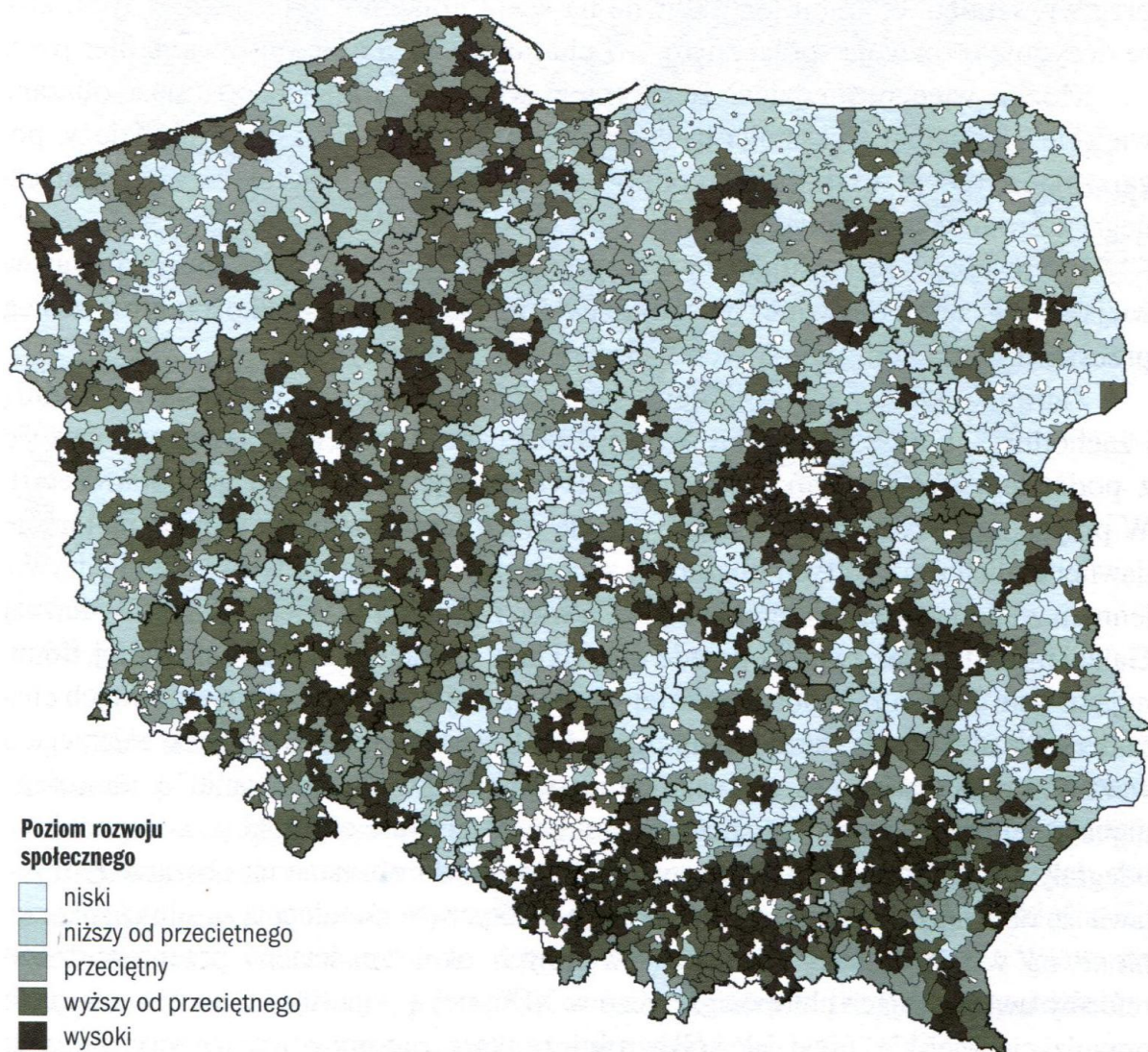

Źródło: M. Stanny, M. Drygas „Przestrzenne, społeczno-ekonomiczne zróżnicowanie obszarów wiejskich w Polsce”, IRWiR PAN, Warszawa 2012

Graficzne zobrazowanie na tle mapy Polski wskazuje, że lepiej rozwinięte gospodarczo są obszary części zachodniej kraju, ponadto – umowna wewnętrzna granica pomiędzy obszarami bardziej i mniej rozwiniętymi nakłada się na granice rozbiorów. Ponadto, relatywnie wysoki poziom rozwoju charakteryzuje gminy sąsiadujące z dużymi ośrodkami miejskimi (jak np. Warszawa, Poznań, Wrocław).

Rozwój gospodarczy to jednak tylko jedna część całego wskaźnika – drugą jest rozwój społeczny. W tym przypadku uwzględniono takie cechy jak lokalna struktura demograficzna, problemy związane z edukacją oraz aktywność społeczna. Rozkład został przedstawiony na mapie kraju.

Mapa 6. Syntetyczna ocena poziomu rozwoju społecznego

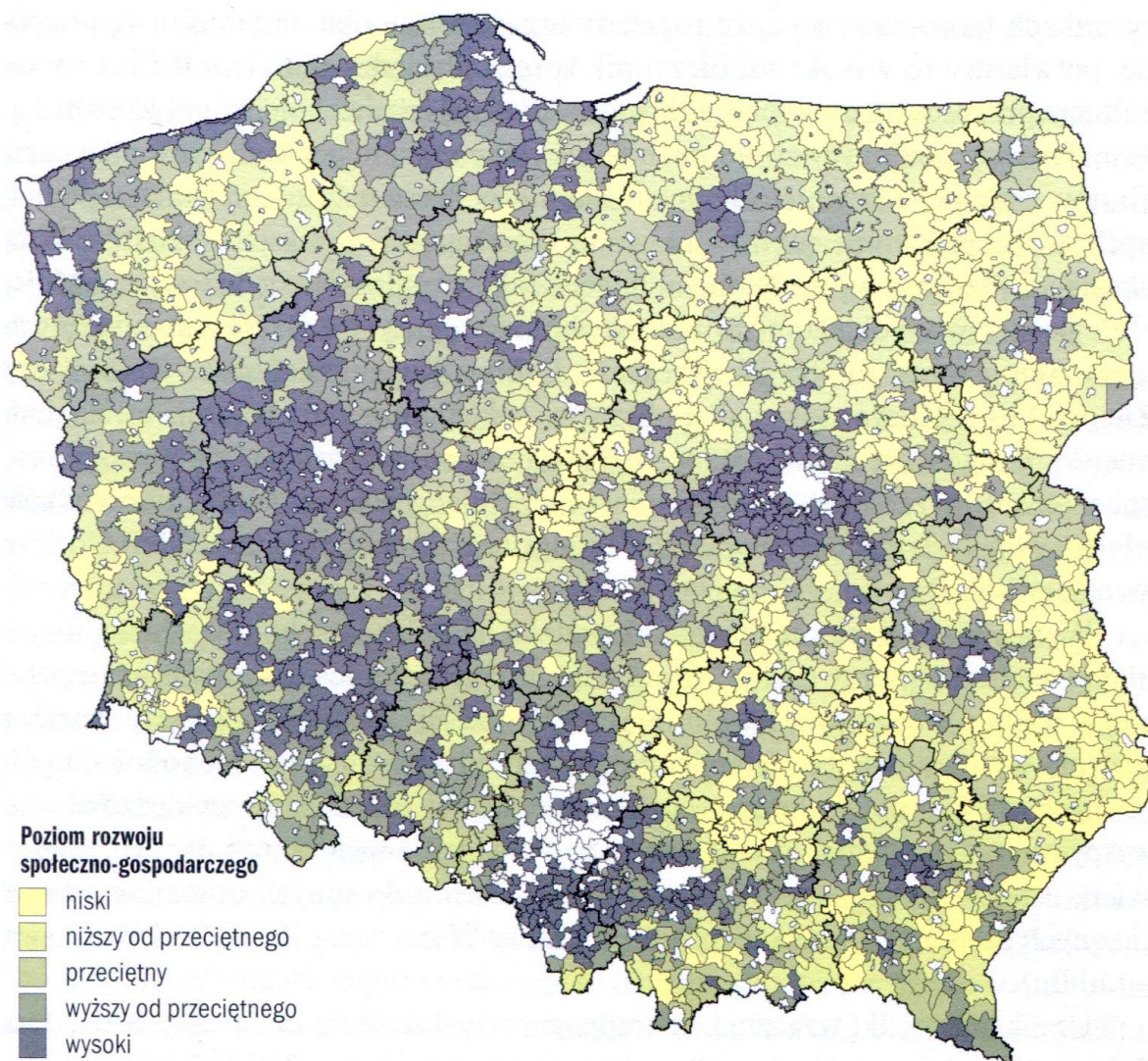
Źródło: M. Stanny, M. Drygas „Przestrzenne, społeczno-ekonomiczne zróżnicowanie obszarów wiejskich w Polsce”, IRWiR PAN, Warszawa 2012

Także i w przypadku wskaźnika rozwoju społecznego widać koncentrację wokół dużych miast, jednak zmienia się rozkład terytorialny, który tylko częściowo pokrywa się z mapą rozwoju gospodarczego. Stosunkowo wysokie wartości czynnika społecznego wystąpiły na obszarze dawnej Galicji a także suburbiach Warszawy i – w nieco mniejszym zakresie – w centralnej Wielkopolsce.⁸

⁸ Autor opracowania źródłowego interpretuje tę sytuację jako skutek różnych zjawisk: w Galicji jako skutek charakteru osadniczego i skoncentrowanych wsi a także stosunkowo niewielkich migracji wewnętrznych (co oznacza, że młodzież nie wyjeżdża na stałe do miast). W Wielkopolsce natomiast przypisuje te pozytywne wyniki stosunkowo wcześniej wprowadzonemu obowiązkowi szkolnemu co przełożyło się na silniejsze tradycje edukacyjne na wsi, a także działalności wiejskich organizacji społecznych (kółka rolnicze, kasy zapomogowe, ruch spółdzielczy).

Zestawienie danych obrazujących rozwój gospodarczy i rozwój społeczny pozwoliło uzyskać syntetyczny wskaźnik rozwoju społeczno – gospodarczego, a jego ujęcie na mapie wizualizuje charakterystykę w perspektywie kraju.

Mapa 7. Syntetyczna ocena poziomu rozwoju społeczno - gospodarczego

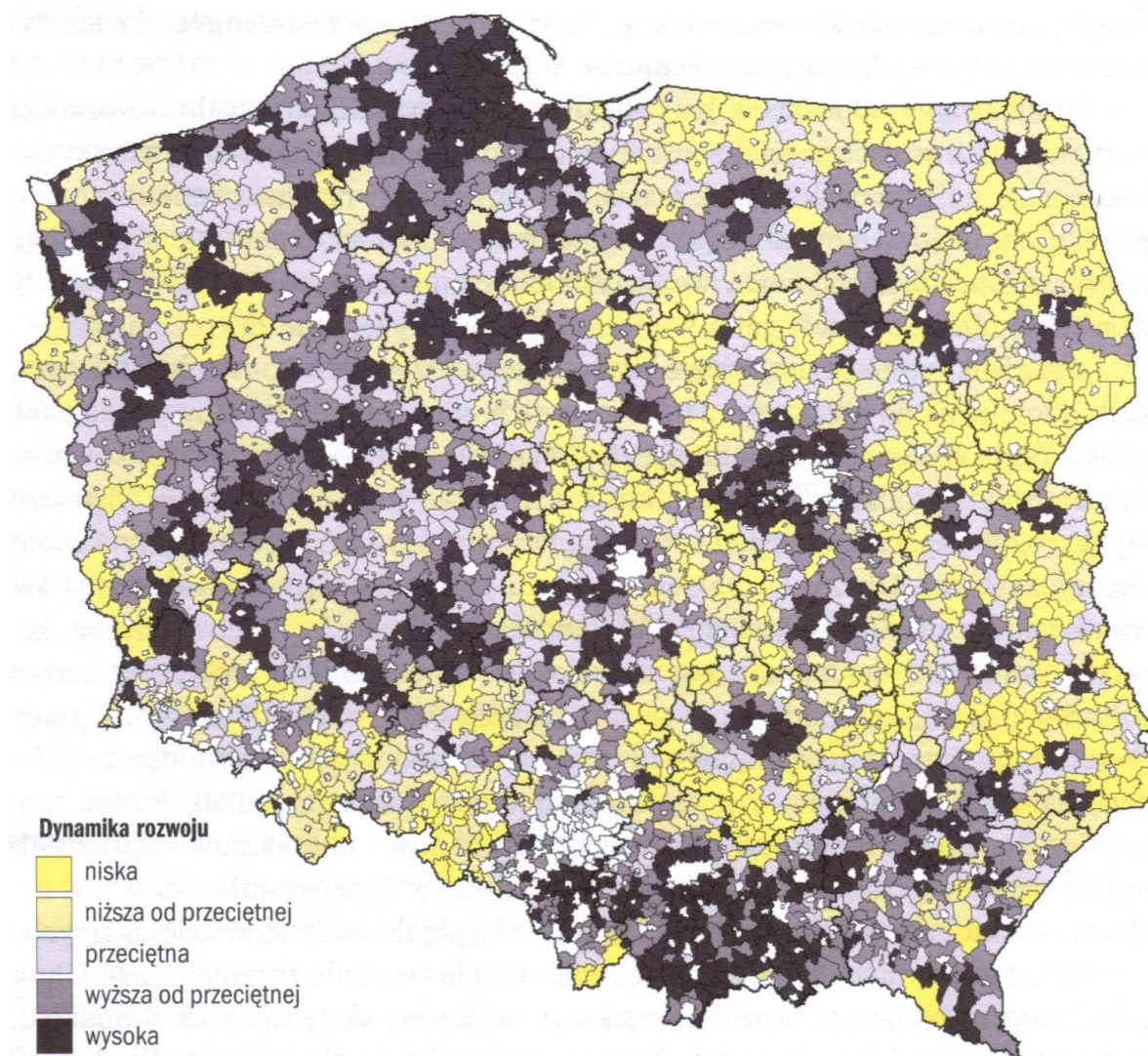
Źródło: M. Stanny, M. Drygas „Przestrzenne, społeczno-ekonomiczne zróżnicowanie obszarów wiejskich w Polsce”, IRWiR PAN, Warszawa 2012

Teza, że poziom rozwoju gospodarczo – społecznego w Polsce jest najwyższy w obszarach wokół miast i aglomeracji jest powszechnie znana, powyższa mapa obrazuje skalę i zakres tego zróżnicowania. Widoczne główne centra rozwoju zlokalizowane są wokół Warszawy, Trójmiasta, Poznania, Wrocławia i Łodzi oraz w strefie obejmującej Kraków i aglomerację katowicką. Regionalne centra o nieco mniejszym poziomie rozwoju widoczne są wokół takich miast jak Rzeszów, Lublin, Kielce, Białystok, Olsztyn, Zielona Góra, a także wokół miast niegdyś wojewódzkich jak Koszalin, Gorzów Wlkp. czy Piła. Wyraźnie jest widoczny poroźbiorowy podział na rozwiniętą Polskę zachodnią i słabszy rozwojowo wschód kraju.

Uzyskany obraz kraju i jego rozwoju gospodarczo – społecznego analizowany w perspektywie zachodzących w czasie zmian, pozwala określić dynamikę procesu zmian i kluczowe czynniki z grup:

- odnosząca się do lokalnych finansów publicznych,
- zmiany w zakresie ludnościowym (przyrost lub ubytek ludności),
- liczebność działających podmiotów gospodarczych oraz sytuacja rynku pracy,
- dodatkowo uwzględniono wskaźnik natężenia ruchu budowlanego w zakresie budownictwa mieszkaniowego (co obrazuje pośrednio zamożność mieszkańców oraz ich plany zamieszkiwania w gminie).

Mapa 8. Syntetyczna ocena dynamiki zmian społeczno – gospodarczych

Źródło: M. Stanny, M. Drygas „Przestrzenne, społeczno-ekonomiczne zróżnicowanie obszarów wiejskich w Polsce”, IRWiR PAN, Warszawa 2012

Zestawienie na mapie wyników uzyskanych w badaniu pokazuje, że najszybciej rozwijają się gminy sąsiadujące z dużymi i średnimi miastami, co wynika głównie z dostępu do rynku pracy (wyjątek w skali kraju stanowi region centralnego okręgu przemysłowego). Najślabszy rozwój jest widoczny na obszarach wschodnich, i stosunkowo korzystny na terenie dawnej Galicji. Rejon ten charakteryzuje się niezbyt wysokim poziomem rozwoju gospodarczo – społecznego, ale za to dużą dynamiką rozwojową. Może to wynikać z osadniczego charakteru

regionu (duże wsie, relatywnie gęsta sieć lokalnych ośrodków miejskich) a także z napływem środków od osób, które wyemigrowały w celach zarobkowych.

Podstawowy wniosek z takiego potraktowania zagadnienia rozwoju gospodarczo – społecznego jest taki, że jest to zjawisko mierzalne, poddające się obserwacjom i analizie. Dobór właściwego syntetycznego wskaźnika rozwoju lokalnego pozwoli monitorować zakres i poziom zmian, co ułatwi wdrożenie i ocenę założeń strategicznych.

Inną możliwością do oceny gminy na tle innych gmin w kraju jest odniesienie do rankingu Zrównoważonego Rozwoju Jednostek Samorządu Terytorialnego, który jest od niemal 10-ciu lat rokrocznie opracowywany przez Wydział Administracji i Nauk Społecznych Politechniki Warszawskiej. Głównym celem tworzenia rankingu jest próba prezentacji najlepiej rozwiniętych miast i gmin w Polsce oraz analiza głównych czynników rozwoju. Racjonalne wykorzystywanie zasobów gminnych, wieloletni plan na rozwój, a przede wszystkim kontrola realizacji tego planu, przy jednoczesnej deklaracji do poszanowania środowiska naturalnego, jest jednym z podstawowych i najważniejszych zadań każdej jednostki samorządowej.

Ranking może też być podstawą do określania słabych i mocnych stron, i może stanowić bazę do formułowania celów i uwzględniania najważniejszych czynników w dalszym ich rozwoju. Badanie oparte na danych Głównego Urzędu Statystycznego daje gwarancję niezależności i rzetelności rankingu, który przekrojowo pokazuje jak rozwijają się wszystkie gminy i województwa w Polsce. Warto dodać, że metoda jaka została zastosowana w badaniu jest na tyle uniwersalna, że umożliwia przygotowanie rankingu wszystkich Jednostek Samorządu Lokalnego, z podziałem na 4 grupy: gminy wiejskie, miejskie, miejsko-wiejskie oraz miasta na prawach powiatu. Osiągane rezultaty zależą od wielu czynników, wśród których należy wymienić doświadczenie samorządów oraz wynikającą z niego ciągłość działań rozwojowych, potencjał gospodarczy i charakter administracyjny. W związku z powyższym przygotowywane są cztery rankingi, a mianowicie ranking gmin miejskich, miejsko-wiejskich i wiejskich, a także miast na prawach powiatu.

Ranking opiera się na analizie 16 wskaźników GUS obejmujących trzy zasadnicze obszary funkcjonowania wszystkich jednostek samorządowych: gospodarczy, społeczny oraz ochronę środowiska. **Zmienne przyjęte przy tworzeniu rankingu:**

- 1) wydatki inwestycyjne majątkowe per capita (10 zł = 1 punkt);
- 2) wydatki na transport i łączność per capita (10 zł = 1 punkt);
- 3) udział wydatków majątkowych inwestycyjnych w budżecie gminy (1% = 1 punkt);
- 4) udział wydatków na transport i łączność w budżecie gminy (1% = 1 punkt);
- 5) udział dochodów własnych w budżecie gminy (1% = 1 punkt);
- 6) liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców (1 podmiot = 1 punkt);
- 7) liczba pracujących na 1000 mieszkańców (1 pracujący = 1 punkt);
- 8) liczba bezrobotnych na 1000 mieszkańców (1 bezrobotny = minus 1 punkt);
- 9) napływ ludności w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (1 osoba = 1 punkt);

- 10) odpływ ludności w przeliczeniu na 1000 mieszkańców (1 osoba = minus 1 punkt);
- 11) liczba absolwentów szkół ponadgimnazjalnych na 1000 mieszkańców (1 absolwent = 1 punkt);
- 12) liczba komputerów w szkołach z dostępem do Internetu na 1000 mieszkańców (1 komputer = 1 punkt);
- 13) odsetek radnych z wyższym wykształceniem (1% = 1 punkt);
- 14) procent ludności objętej usługami wodociągowymi (1% = 1 punkt);
- 15) procent ludności objętej usługami kanalizacyjnymi (1% = 1 punkt);
- 16) procent ludności objętej usługami oczyszczalni ścieków (1% = 1 punkt).

Zestawienie wybranych cech w rankingu pokazuje, jakie czynniki są brane pod uwagę przy

ocenie potencjału gminy, wskazuje także, jakie cechy mogą stać się wskaźnikami do monitorowania poziomu rozwoju gminy lub osiągnięcia założonych celów. Ujęcie gminy Biezuń wśród innych gmin miejsko-wiejskich obrazuje nie tylko pozycję w rankingu ale także stwarza możliwość analizy czynników (zmiennych) i wskazania najsilniejszych i najsłabszych cech gminy na tle innych gmin (w 2011 r. były łącznie 602 gminy miejsko-wiejskie).

Tabela 37. Zestawienie wartości wskaźników zrównoważonego rozwoju za 2011 r. dla wybranych gmin miejsko-wiejskich w rankingu

Nazwa gminy powiat województwo	Nowe Warpno policki, zachodnio- pomorskie	Polkowice polkowicki, dolnośląskie	Międzyzdroje kamieński, zachodnio- pomorskie	Bogatynia zgorzelecki, dolnośląskie	Ożarów Maz. warszawski zachodni, mazowieckie	Kórnik poznański, wielkopolskie	Zbąszynek świebodziński, lubuskie	Biežuń żuromiński, mazowieckie	Rajgród grajewski, podlaskie	Dąbie kolski, wielkopolskie	Sępól bartoszycki, warmińsko- mazurskie
Rodzaj wskaźnika											
Lokata w rankingu	1	2	3	4	5	6	7	572	600	601	602
Wydatki majątkowe inwestycyjne per capita	902,26	114,93	222,58	262,64	117,18	53,50	102,89	67,34	56,53	8,36	26,62
Wydatki na transport i łączność per capita	47,92	15,66	31,69	29,81	25,61	15,21	29,24	20,42	18,33	3,22	8,86
Odsetek wydatków majątkowych inwestycyjnych w budżecie	406,27	32,59	224,54	159,24	84,25	73,10	49,19	7,13	5,74	2,65	7,82
Odsetek wydatków na transport i łączność w budżecie	21,58	4,44	31,97	18,07	18,41	20,78	13,98	2,16	1,86	1,02	2,60
Odsetek dochodów własnych w budżecie	94,23	85,97	80,13	57,33	82,45	79,58	54,28	21,44	25,03	26,65	22,55
Liczba osób pracujących na 1000 mieszkańców	66,39	923,22	176,00	389,74	499,63	484,25	487,76	72,29	77,64	54,94	49,53
Liczba osób bezrobotnych na 1000 mieszkańców	-81,67	-37,86	-70,01	-37,89	-27,18	-12,89	-25,21	-86,37	-89,30	-65,87	-142,50
Liczba podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców	109,28	81,95	266,16	78,21	130,73	146,17	88,88	67,03	49,39	54,48	45,23
Napływ ludności na 1000 mieszkańców	18,21	14,87	14,63	8,42	24,04	34,19	15,05	9,01	8,38	7,28	10,82
Odptyw ludności na 1000 mieszkańców	-15,86	-15,53	-15,08	-16,99	-11,37	-13,96	-13,86	-13,33	-18,22	-9,26	-20,17
Liczba absolwentów szkół ponadgimnazjalnych na 1000 mieszkańców	0,00	8,70	0,00	12,12	3,05	2,79	21,02	9,20	0,00	0,00	0,00
Liczba komputerów z dostępem do Internetu w szkołach na 1000 mieszkańców	8,23	25,48	11,79	21,71	12,02	12,37	31,66	20,47	13,85	16,24	15,27
Odsetek radnych z wyższym wykształceniem	53,33	66,67	53,33	52,38	26,67	73,33	40,00	33,33	26,67	0,00	13,33
Odsetek mieszkańców objętych usługami wodociągowymi	85,90	99,51	93,52	97,43	92,43	85,64	89,30	73,58	44,94	81,97	78,29
Odsetek mieszkańców objętych usługami kanalizacji ścieków	61,46	96,80	91,34	73,35	65,82	33,37	67,52	21,89	23,66	18,73	35,87
Odsetek mieszkańców objętych usługami oczyszczalni ścieków	67,57	95,91	96,34	77,10	58,25	41,81	74,21	34,74	26,70	20,49	33,96
Punktacja sumaryczna	1 845,09	1 613,30	1 308,94	1 282,65	1 202,00	1 129,26	1 125,91	360,33	271,19	220,90	188,10
Wydatki na projekty inwestycyjne per capita	1308,52	147,52	447,12	421,88	201,43	126,60	152,07	74,47	62,27	11,00	34,45
Odsetek wydatków na projekty inwestycyjne	69,49	20,10	63,66	47,88	44,03	35,99	43,23	22,59	20,19	4,24	11,46
Saldo migracji	2,35	-0,66	-0,45	-8,58	12,67	20,24	1,19	-4,32	-9,84	-1,97	-9,34

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych bazy rankingu Zrównoważonego Rozwoju JST

*Opisowa charakterystyka Gminy⁹***I Sfera ekologiczna (Zasoby środowiska i ich ochrona)****Budowa geologiczna**

Miasto i gmina Bieżeń położone są w obrębie jednostki morfologicznej zwanej wzniesieniami mazowiecko-suwałskimi należącymi do Niecki Mazowieckiej. Prekambryjskie podłoże krystaliczne przykrywają młodsze osady trzeciorzędowe - żwiry i iły z węglem brunatnym. Warstwa powierzchniowa zbudowana jest z utworów czwartorzędowych, które charakteryzują się dużą miąższością sięgającą do ponad 60m. Równina Racińska pokryta jest przeważnie piaskami, spod których miejscami wyłaniają się gliny zwałowe. Pośród utworów czwartorzędowych można wyróżnić:

Utwory plejstocenyjskie:

- utwory lodowcowe (zwałowe) o miąższości ponad 4,5m obejmujące gliny, gliny piaszczyste z przewagą twardoplastycznych oraz piaski gliniaste zalegające na powierzchni bądź pod utworami piaszczystymi, występujące w obszarach następujących wsi: Karniszyn, Sadłowo, Stawiszyn-Zwalewo, Sławęcin i na południowy-zachód od Bieżunia;
- utwory lodowcowe o miąższości ponad 4,5 m reprezentowane przez piaski drobne i średnie z domieszką żwirów - zagęszczone. Takie osady występują w części centralnej i wschodniej gminy w rejonie Bieżunia, Myślina - Dźwierzno, Stawiszyna i Wilewa;
- utwory lodowcowe (moreny czołowej) o miąższości 4,5 m reprezentowane przez piaski różnoziarniste i żwiry - zagęszczone oraz gliny, występują lokalnie;
- utwory wodnolodowcowe (sandrowe) o zmiennej miąższości od 2,0 do ponad 4,5 m czyli piaski drobne, żwiry średniozagęszczone, występują na dużych powierzchniach w obszarze Strzeszewa, Dąbrówek, Stanisławowa, Bielaw Gołuskich, Gołuszyna, Sławkowa-Kraśnika oraz Zgliczyna-Glinek;
- utwory eoliczne (wydmowe) o miąższości od 1,0 do 3,0m: piaski drobne, luźne, które powstały z przewiania piasków sandrowych pojawiają się w środkowo-wschodniej części gminy w rejonie Maka, Władysławowa, Dąbrówek, Stanisławowa i Bielaw-Gołuskich.

Grunty, które zostały opisane powyżej to grunty nośne. Oznacza to, iż nie stanowią one ograniczeń dla bezpośredniego posadowienia budynków. Natomiast dla użytkowania rolniczego najbardziej odpowiednie są obszary wysoczyznowe, na których w przeważającej części występują gliny i piaski gliniaste zwykle o konsystencji twardoplastycznej i zwartej na podłożu których wykształciły się dobre gleby. Grunty te mogą również zostać wykorzystane w celach budowlanych.

⁹ Opracowane na podstawie materiałów Darii Hofman, Barbary Chilareckiej, Sławomira Liszewskiego i Wojciecha Wasilewskiego

Utwory holoceniowe: aluwialne, aluwialno-deluwialne oraz bagienne o miąższości od kilkudziesięciu centymetrów do ponad 4,5 m, reprezentowane przez torfy, namuły piaszczyste, piaski różnoziarniste oraz mułki, piaski i żwiry rzeczne wypełniają dna dolin rzecznych i obniżeń terenowych. Wymienione grunty to grunty słabonośne, nieskonsolidowane o dużej ściśliwości i pojemności wodnej.

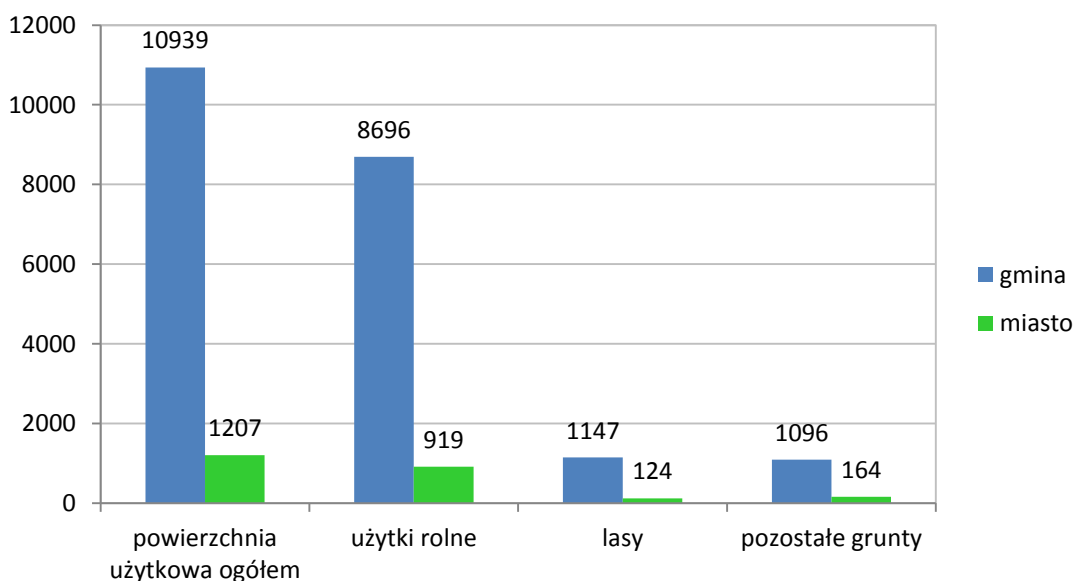
Oceniając przydatność występujących na terenie miasta gruntów dla potrzeb budownictwa mieszkaniowego należy stwierdzić, iż poza obszarem tarasu zalewowego przeważają grunty korzystne, nadające się do bezpośredniego posadowienia budynków.

Gmina nie jest zasobna w kopaliny- oznacza to iż nie występują w jej obszarze surowce eksploatowane na ponadlokalną skalę. Jak również na danym terenie brak jest udokumentowanych złóż surowców budowlanych. Obecnie eksploatacja surowców prowadzona jest w skali lokalnej.

Gleby (podział na kompleksy glebowe i klasy bonitacyjne, powierzchnia w poszczególnych miejscowościach)

Na terenie gminy przeważająca część gruntów ornych to gleby wytworzone z piasków słabogliniastych oraz piasków gliniastych podścielonych piaskiem luźnym lub żwirem piaszczystym (60% gruntów ornych). Są to gleby ubogie w składniki pokarmowe. Określane są one jako kompleks żytni słaby a w klasyfikacji bonitacyjnej są to gleby głównie klasy V oraz częściowo IVb.

Wykres 2. Użytkowanie gruntów w gminie i w mieście Biezuń w ha

Źródło: materiały własne Urzędu Gminy

Lasy oraz inne rodzaje zieleni publicznej (powierzchnia, sposób zagospodarowania, sposób wykorzystania)

Najcenniejszy przyrodniczo obszar w gminie został objęty ochroną rezerwatową. Rezerwat leśny „Gołuska kępa” o łącznej powierzchni 9,90ha, położony jest w dolinie rzeki Wkry w południowej części gminy. Został on utworzony w 1972 roku. Ochroną został objęty las liściasty z takimi gatunkami drzew jak olcha, jesion, osika oraz jawor, który wyróżnia się cechami zespołu naturalnego. Najważniejszym elementem rezerwatu są olchy czarne, które charakteryzują się szczudłowato ukształtowanymi korzeniami, typowymi dla terenów okresowo zalewanych. Rezerwat „Gołuska Kępa” stanowi część kompleksu leśnego „Uroczysko Bielawy Gołuskie” o powierzchni 218,14 ha.

Oprócz walorów przyrodniczych podczas tworzenia rezerwatu wzięto pod uwagę również aspekty historyczne i kulturowe. Legenda głosi iż teren ten zamieszkiwany był przez Juranda-bohatera powieści Henryka Sienkiewicza „Krzyżacy”. „Wyspa Juranda” czyli teren obecnego rezerwatu była schronieniem dla uczestników powstania styczniowego. W planach jest również objęcie częściową ochroną rezerwatową dobrze zachowanego łęgu nadrzecznego projektowanego rezerwatu przyrody „Bielawy Gołuskie”.

W obszarze gminy występują również inne cenne krajobrazowo tereny tj. teren należący do Nadwkarzańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu, a szczególności ciąg ekologiczny Pradoliny Raciążskiej o pow. 5828,68 ha.

Turystyka i wypoczynek są podstawową funkcją tych obszarów.

Dolina rzeki Wkry uznana jest za korytarz ekologiczny o znaczeniu krajowym. W obszarze gminy występują dwa parki objęte ochroną konserwatorską jest o podworski park w Sławęcinie o pow. 9,0 ha oraz pałacowy park w Bieżuniu o pow. 7,9 ha. Są to parki o charakterze krajobrazowym o cennej, wielogatunkowej roślinności drzewiastej, które wymagają bezwzględnej ochrony.

Na terenie gminy występują kilka pomników przyrody m. in.:

- Jesion wyniosły przy ul. Nowy Rynek w Bieżuniu
- Dąb szypułkowy (we wsi Mak)
- Lipa drobnolistna (we wsi Sławęcin)
- Kasztanowiec biały (we wsi Sławęcin)
- Klon pospolity (we wsi Sławęcin)

Wody powierzchniowe

Wody powierzchniowe występują na terenie gminy: rzeki Wkra, Swojecianka, Luta oraz ich dopływy m.in. Mławka. W obszarze gminy występuje dość gęsta sieć odpływu wód powierzchniowych: rzek, strumieni i rowów melioracyjnych. Jednak proces odwadniania jest utrudniony z powodu nieznacznych różnic nachylenia terenu. Występuje tutaj szereg podmokłych terenów w obrębie den dolin rzecznych jak i obniżenia terenowe, które są włączone do systemu odpływu powierzchniowego. Na opisywanym terenie przeważają grunty przepuszczalne tj. piaski można zauważyć iż występuje tu znaczna przewaga infiltracji wgłębnej wód opadowych nad ich spływem powierzchniowym. Głównym odbiornikiem wód powierzchniowych jest rzeka Wkra, która bezpośrednio lub za pośrednictwem rzeki Mławki cały nadmiar wód powierzchniowych z obszaru gminy. Rzeki o charakterze meandrującym cechuje śnieżno-deszczowy ustrój zasilania z dwoma wysokimi stanami wody w ciągu roku. Najwyższe stany wód występują podczas zimy na przełomie lutego i marca, zaś najniższe w okresie letnim w miesiącach lipiec i sierpień oraz niekiedy wiosną w kwietniu. Łączna powierzchnia wód otwartych wynosi 172 ha, co stanowi 1,4% obszaru gminy.

Warunki naturalne predysponują Wkrę do turystycznego użytkowania jako szlak kajakowy („szlak turystyczny czterech rzek” – Struga Załuska, Nida, Działdówka, Wkra). Przydatność do bezpośredniego wykorzystania rekreacyjnego rzeki wzrasta z roku na rok, a to dzięki oczyszczalniom ścieków, które powstały wzdłuż Wkry, z drugiej strony jest ograniczona ze względu na niedostateczną dostępność brzegową.

Wody podziemne

Na opisywanym terenie występują dwie strefy wodne, które różnią się głębokością, wahaniami i charakterem zwierciadła wody.

- 1 strefa to strefa występowania ciągłego poziomu wód gruntowych o swobodnym zwierciadle. Okresowe wahania zwierciadła wody tego poziomu są ściśle uzależnione od wysokości stanu wody w rzekach. Im dalej od obszarów dolinnych, tym mniejsza jest tu zależność i wahania okresowe są w większym stopniu zależne od wielkości i intensywności opadów atmosferycznych. Głębokość występowania zwierciadła wody gruntowej w tej strefie wiąże się ściśle z wyniesieniem obszaru n.p.m. i waha się od poniżej 1 m do powyżej 4 m od powierzchni terenu.
- 2 strefa- strefa występowania wód gruntowych gdzie ciągłość zwierciadła wody może ulegać zakłóceniom. Zasięg przestrzenny tej strefy związany jest z występowaniem od powierzchni (bądź płytko w podłożu) utworów o słabszej przepuszczalności i gorszych warunkach infiltracyjnych. Są to gliny zwałowe, budujące część obszaru wysoczyzny morenowej, przy czym występowanie zwierciadła wody w glinach związane jest z przewarstwieniami piaszczystymi, które mogą występować na różnych głębokościach (wody śródglinowe o zwierciadle napiętym). W obrębie omawianej strefy zwierciadło wody

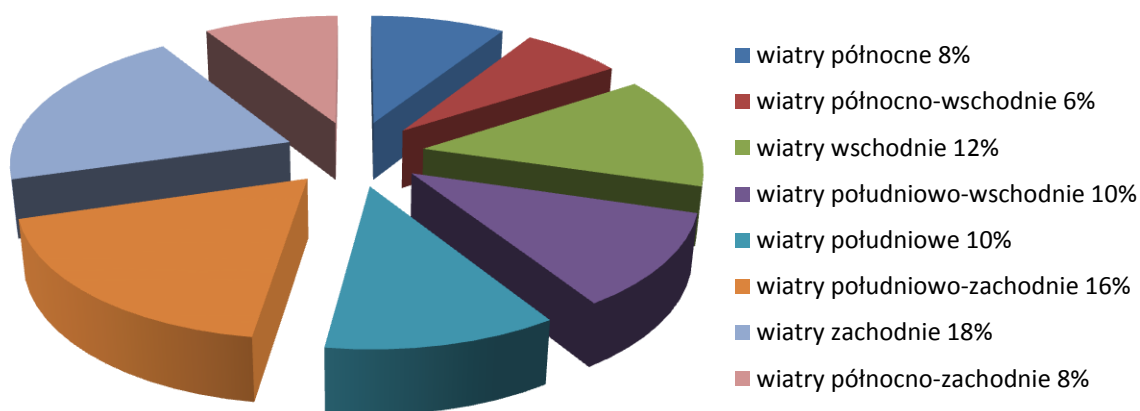
gruntowej może również utrzymywać się w osadach piaszczystych, podścielonych płytko glinami (wody naglinowe o zwierciadle swobodnym) lub też występować okresowo w formie tzw. wierzchołek w stropie glin, bezpośrednio przy powierzchni terenu. Okresowe wahania poziomu wód gruntowych mogą tu być dość znaczne i są uzależnione głównie od wielkości i intensywności opadów atmosferycznych.

Klimat

Według regionalizacji klimatycznej R. Gumińskiego miasto i gmina Biezuń znajduje się w obrębie dzielnicy klimatycznej środkowej. Średnia roczna temperatura powietrza wynosi około 8°C, najwyższe dobowe maksimum występuje w lipcu i wynosi 23-24°C, najniższe minimum występuje w styczniu i lutym i wynosi około -7°C, a średnie roczne zachmurzenie w skali 0 (pogodnie) – 8 (pochmurnie) wynosi 5,2.

Na obszarze gminy podobnie jak na całym terenie Polski dominują *wiatry* z kierunku zachodniego. Procentowy rozkład udziału wiatru z poszczególnych kierunków w roku jest następujący:

Wykres 3. Procentowy rozkład udziału wiatru w ciągu roku

Źródło: materiały własne Urzędu Gminy

Rozkład kierunków wiatru w poszczególnych porach roku, odbiega nieco od rozkładu rocznego. Zimą, wiosną i latem dominują wiatry zachodnie, zaś jesienią południowo-zachodnie. W roku średnio obserwuje się 10,7% przypadków ciszy atmosferycznych. Zjawisko to najczęściej występuje w miesiącach letnich i jesiennych.

Klimat jest jednym z najistotniejszych czynników wpływających na rodzaj oraz sposób zagospodarowania rolniczego i turystycznego danego obszaru. Wskaźniki topoklimatu zależne są od warunków lokalnych: rzeźby terenu, głębokości zalegania wód gruntowych, szaty roślinnej itp. Lokalne warunki fizjograficzne, modyfikują przedstawioną powyżej ogólną

charakterystykę warunków termicznych. Poszczególne tereny wyróżniają się następującymi cechami topoklimatu:

- niekorzystne warunki termiczne na znacznej powierzchni gminy. Należą tu przede wszystkim: dolina Wkry wraz z terenami sąsiadującymi, dolina Luty, obniżenia terenowe bocznych dopływów Mławki, a także skrajne północne i południowe obszary, są to tereny podmokłe, z wodą gruntową występującą na głębokości do 1 m, zajęte przede wszystkim przez łąki i pastwiska. Narażone są one na występowanie wysokich dobowych amplitud temperatur w okresie lata /w dniach pogodnych przy tzw. „pogodzie radiacyjnej”/, a także spadki temperatur zimą /dolina Wkry/. Na terenach tych spodziewać się należy częstych przymrozków. Narażone są też na powstawanie zastoisk wilgotnego powietrza, a także powstawanie i utrzymywanie się mgieł,
- tereny, na których wody gruntowe znajdują się na niewielkiej głębokości /do 2 m/, narażone są na czasowe pogarszanie warunków termicznych. Koncentrują się one w sąsiedztwie powyżej opisanych wilgotnych łąk i pastwisk - w rejonie wsi Dąbrówka, Bielawy Gołuskie, Kobyla Łąka, Strzeszewo, Gołuszyn.
- dobre warunki termiczne cechują tereny dostatecznie przewietrzane, o zaleganiu wód gruntowych poniżej 2 m (wysoczyzna morenowa wyniesiona nad sąsiadujące doliny rzek). Obszary takie dominują na terenie gminy Biežuń w jej wschodniej części - rejon wsi Małocin, Stawiszyn, Karniszyn Parcele, Sławocin, Ługi i posiadają dobre warunki termiczne, solarne i wilgotnościowe.
- tereny o specyficznych warunkach klimatycznych w obrębie lasu, charakteryzujące się większą zacisnością,
- dobre warunki aerosanitarne, na co wpływ ma położenie poza głównymi drogami tranzytowymi oraz stosunkowo niewielka ilość obiektów przemysłowych.

Warunki agroklimatyczne są mało korzystne dla większości uprawianych roślin. Jedynie ziemniaki, a ze zbóż jęczmień jary, znajdują sprzyjające warunki klimatyczne. Aby uzyskać zadawalające plony żyta, pszenicy ozimej czy innych rozpowszechnionych upraw należy stosować intensywne zabiegi agrotechniczne.

II Strefa Społeczna Gminy Biežuń

Bezrobocie

Najbardziej reprezentatywny przedstawiciel grupy osób bezrobotnych jest:

- mężczyzną,
- posiadającym wykształcenie zasadnicze zawodowe,
- w wieku pomiędzy 25-34 lata,
- bez stażu lub posiadającym staż pracy pomiędzy 1-5 lat.

Analiza problemu bezrobocia w mieście i gminie Bieżeń uwzględniająca wyżej opisane problemy wskazuje iż głównymi czynnikami powodującymi bezrobocie są:

- niska konkurencyjność miasta wyrażająca się ograniczonym napływem kapitału z zewnątrz, inwestycji prywatnych ujemnymi migracjami ludności,
- kryzys koniunkturalny znacznej części przedsiębiorstw, wynikający z opóźnień restrukturyzacyjnych, globalizacji procesów gospodarczych, wysokich kosztów produkcji, mało sprawnej organizacji pracy oraz przestarzałej techniki,
- wysoka podaż młodzieży wchodzącej na rynek pracy z wyżu demograficznego lat 70-tych,
- problemy makroekonomiczne kraju, które nie rozwiązują lokalnego problemu bezrobocia,
- mała elastyczność kształcenia w szkolnictwie średnim i wyższym.

Wszystkie grupy ryzyka na rynku pracy, do których zalicza się m.in.: kobiety, bezrobotnych do 24 lat, a także bezrobotnych długotrwale pozostających bez pracy i osoby bez kwalifikacji, winni być poddani stałym działaniom aktywizującym.

Zakłady pracy (główni pracodawcy z terenu Bieżunia)

Główni pracodawcy na terenie Bieżunia to przede wszystkim instytucje publiczne – szkoły, urząd, bank, urząd pocztowy, muzeum. Przedsiębiorstwa prywatne w sektorze zatrudnienia odgrywają mniejszą rolę. Głównie są to niewielkie placówki handlowe lub handlowo – usługowe. Z istniejących prywatnych zakładów pracy oprócz sklepów spożywczych i wielobranżowych najprężniej działają: **zakład wędliniarski** oraz firma spedycyjna „**Złota Kurka**”, zatrudniające ponad 20 pracowników.

Do podmiotów o największym zatrudnieniu należą:

- szkoła podstawowa w Bieżuniu – 43 osoby
- szkoła podstawowa w Sławęcinie – 11 osób
- szkoła podstawowa w Sadłowie – 9 osób
- gimnazjum – 27 osób
- liceum ogólnokształcące – 23 osoby
- Urząd Miasta i Gminy – 24 osoby
- zakład mięsny – 22 osoby
- bank spółdzielczy 18 osób
- „Złota kurka” firma spedycyjna – 40 osób
- mieszalnia pasz – 40 osób

Opieka zdrowotna i pomoc społeczna

Podstawowa opieka zdrowotna realizowana jest dla mieszkańców gminy przez Samodzielny Publiczny Miejsko - Gminny Zakład Opieki Zdrowotnej prowadzony przez Radę Miejską w Bieżuniu.

Usługi internistyczne, pediatryczne, stomatologiczne, a także w zakresie medycyny szkolnej są finansowane przez Mazowiecką Kasę Chorych.

Dostępność tych usług na poziomie podstawowej opieki zdrowotnej jest realizowana dla około 4.500 pacjentów - mieszkańców gminy, przez dwóch lekarzy rodzinnych tj. internistę, pediatrę i stomatologa zatrudnionych na pełnych etatach oraz sześciu pielęgniarek. Raz w tygodniu przyjmuje lekarz ginekolog oraz lekarze innych specjalności w miarę potrzeb. Funkcjonuje gabinet szkolny, zabiegowy oraz szczepień. Opiekę specjalistyczną dla pacjentów SPM-G ZOZ w Bieżuniu sprawuje na poziomie podstawowej referencji - Szpital Powiatowy w Żurominie, odległy o 12 km.

Pomoc społeczna dla mieszkańców gminy realizowana jest w różnych formach. Obrazuje to przedstawiona tabela.

Tabela 38. Formy pomocy społecznej oraz liczba rodzin i kwota świadczeń w latach 1999 - 2001

L.p.	Formy pomocy	Okres lat					
		1999		2000		2001	
		liczba rodzin	kwota świadczeń	liczba rodzin	kwota świadczeń	liczba rodzin	kwota świadczeń
I.	Zadania zlecone gminie:		364.253		426.592		409.518
1.	zasiłki stale z tytułu opieki nad dzieckiem niepełnosprawnym	10	37.626	10	42.516	11	44.800
2.	ubezpieczenie społeczne i zdrowotne	66	32.007	74	38.804	80	39.943
3.	zasiłki stale wyrównawcze	11	25.254: 10		26.553	12	31.319
4.	renty socjalne /inwalidztwo od dzieciństwa/	32/34	127.770	38/42	162.376	43/47	206.146
5.	zasiłki macierzyńskie	-	-	41	38.609	31	21.148
6.	zasiłki okresowe /dla bezrobotnych/	124	100.473	94	49.765		
7.	zasiłki gwarantowane /dla matek/			5	12.977	2	8.242
8.	zasiłki rodzinne	1	268	4	148	2	720
9.	zasiłki pielęgnacyjne	27	34.991	31	41.744	32	50.077
10.	pomoc dla kombatantów	20	5.864	57	13.100	49	7.123
II.	Zadania własne gminy:		101.401		92.656		101.194
1.	dożywianie dzieci	141	15.000	138	13.860	140	13.109
2.	zasiłki celowe /na żywność, opał,	189	38.446	179	39.296	146	34.445

	odzież, leki, leczenie, sprawienie pogrzebu/						
j.	usługi opiekuńcze /dla osób wymagających opieki, którym rodzina nie jest w stanie pomóc/	12	47.955	11	39 500	14	53.640

Źródło: materiały Urzędu Gminy

Analizując dane, można stwierdzić, że postępuje zubożenie mieszkańców gminy, a pomoc państwa jest z roku na rok coraz mniejsza. W 2001r. zabrakło całkowicie środków finansowych na zasiłki okresowe, przybyło natomiast w ciągu trzech lat osób, które pobierały renty socjalne. Pomoc gminy dla najuboższych, pomimo finansowania zadań inwestycyjnych, nieznacznie wzrosła. Szczególnie w świadczeniu usług opiekuńczych dla tych osób, którym rodzina nie jest w stanie opieki zapewnić. Wzrasta także, pomoc państwa i gminy w zakresie dożywiania dzieci szczególnie w 2002r. W całej gminie pomocą objętych zostało 171 dzieci.

Kultura, sport i organizacje społeczne

Placówki i inicjatywy kulturalne miasta to:

- Muzeum Małego Miasta
- Grupy taneczne "Bieżuniacy" i „Kryształki”
- Kulturalne imprezy cykliczne o zasięgu lokalnym i ogólnopolskim:
 - Ogólnopolski Konkurs Plastyczny dla Dzieci i Młodzieży – „Moja Przygoda w Muzeum”,
 - Doroczny Przegląd Amatorskiej Twórczości Klubów Seniora – „Być i czuć się potrzebnym”,
 - Wojewódzki Konkurs Poezji im. Stefana Gołębiowskiego,
 - Powiatowe Spotkania Recytatorskie – „Samochwała”,
 - Powiatowe Warsztaty Artystyczne.

Organizacje społeczne:

- Ochotnicza Straż Pożarna w Bieżuniu
- Miejski Klub Sportowy „WKRA – BIEŻUŃ”
- Towarzystwo Przyjaciół Bieżunia
- Polski Związek Wędkarski – Koło w Bieżuniu

III Sfera gospodarcza gminy

Drobna przedsiębiorczość

Na terenie miasta i gminy Biežuń działalność gospodarczą prowadzi obecnie 308 podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON. W ostatnich trzech latach liczba zarejestrowanych podmiotów nieznacznie zmalała, ale okrzypty firmy, które już działały.

W efekcie zwiększyła się liczba nowych miejsc pracy. W ciągu ostatnich dwóch lat powstały dwa większe zakłady: „Złota Kurka”, spółka cywilna, zajmująca się spedycją jaj /15 mln sztuk miesięcznie/ oraz bardzo nowoczesna mieszalnia pasz drobiowych /150 ton/dobę/. Te dwie firmy zatrudniają około 80 pracowników. Wzrasta zatrudnienie w przetwórstwie mięsnym, powstaje nowa cukiernia. Z ogólnej liczby podmiotów /308/, 173 zakłady w mieście, a 81 zakładów na terenie wiejskim prowadzona jest przez osoby fizyczne, resztę 54 prowadzone są przez osoby prawne. Wśród podmiotów gospodarczych w mieście Biezuń dominują zakłady związane z prowadzeniem działalności związanej z handlem /hurt i detal/ - 38,9 %. Drugą pozycję zajmuje rolnictwo - prowadzenie ferm drobiu - 26,5 %, następnie budownictwo - 7,6 %. Na terenach wiejskich dominują podmioty związane z rolnictwem /fermy drobiu/ - 46,5 %. Drugą pozycję - 29,8 % zajmuje działalność związana z handlem, a następnie budownictwo - 11,7 %. Pod względem zatrudnienia dominują zarówno w mieście jak i na wsi zakłady małe zatrudniające do 5 osób.

Przemysł

Gmina Biezuń jest gminą typowo rolniczą. Z tego też powodu na obszarze gminy brak jest większych podmiotów prowadzących działalność usługową lub produkcyjną. Dominują drobne przedsiębiorstwa usługowe związane z transportem, przetwórstwem rolnym, usługami budowlanymi i mechaniką samochodową. Dużo jest również podmiotów prowadzących działalność handlową (sklepy spożywcze i przemysłowe).

Gospodarka turystyczna

Najbardziej wartościowy przyrodniczo obszar w gminie Biezuń został objęty ochroną rezerwatową. Rezerwat leśny „Gołuska Kępa” o powierzchni 9,90 ha, położony w południowej części gminy, w dolinie rzeki Wkry, utworzony został w 1972 roku. Ochroną objęto las liściasty (olcha, jawor, jesion, osika) o cechach zespołu naturalnego. Osobliwością rezerwatu są olchy czarne o szczudłowato ukształtowanych korzeniach, typowych dla terenów okresowo zalewanych (starorzecze Wkry) oraz jawor, jesion, osika.

W rezerwacie „Gołuska Kępa”, stanowiącym część kompleksu leśnego „Uroczysko Bielawy Gołuskie” o powierzchni 218,14 ha są dobre warunki bytowania dla ptactwa. Oprócz walorów przyrodniczych (siedliska leśne, ostoje zwierzyny) przy tworzeniu rezerwatu uwzględniono również aspekty historyczne i kulturowe. Według legendy teren rezerwatu zamieszkiwany był przed laty przez Juranda – jednego z bohaterów powieści Henryka Sienkiewicza „Krzyżacy”. Z uwagi na naturalną trudną dostępność „wyspy Juranda” teren obecnego rezerwatu był miejscem schronienia dla uczestników powstania styczniowego (1863r.) i oddziałów partyzanckich w czasie II wojny światowej. Znacznie większy obszar - 128 ha dobrze zachowanego łągu nadrzecznego (ostoja ptactwa wodnego i błotnego)

proponowany jest do objęcia częściową ochroną rezerwatową projektowany rezerwat przyrody „Bielawy Gołuskie”.

Na terenie miasta i gminy Biežuń znajdują się wyróżniające krajobrazowo tereny należące do obszarów chronionego krajobrazu (wyznaczonego w roku 1990). Na omawianym terenie w części południowej i zachodniej wyróżnia się fragment Nadwkarzańskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu (ciąg ekologiczny Pradoliny Raciążskiej). Obejmuje on powierzchnię 5828,68 ha, w tym: 1206,70 ha (100% powierzchni miasta Bieżunia) oraz 4621,98 ha (42% powierzchni gminy Biežuń). Podstawowym celem tworzenia obszarów chronionego krajobrazu jest zabezpieczenie przyrodniczo-krajobrazowej bazy do rozwoju różnych form rekreacji. Turystyka i wypoczynek są więc podstawową funkcją tych obszarów, ich forma musi być dostosowana do walorów przyrodniczych, aby nie prowadziła do niszczenia walorów rekreacyjnych.

System obszarów chronionego krajobrazu w województwie ma ścisłe powiązania z krajową siecią ekologiczną ECONET-POLSKA (na terenie gminy Biežuń pokrywa się z obszarami chronionego krajobrazu). W tej koncepcji dolina rzeki Wkry uznana została za korytarz ekologiczny o znaczeniu krajowym (są to obszary, które umożliwiają rozprzestrzenianie się gatunków, a także swobodną migrację zwierząt wędrownych). Znaczna część gminy znajduje się w obszarze NATURA 2000.

Pod nadzorem Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków pozostają dwa parki z przełomu XVIII i XIX wieku: podworski w Sławęcinie, o powierzchni 9,0 ha oraz pałacowy w Bieżuniu, o powierzchni 7,9 ha. Parki te reprezentują styl krajobrazowy , są to zespoły cennej, wielogatunkowej roślinności drzewiastej, wymagające bezwzględnej ochrony. Wspomniane parki wymagają ochrony konserwatorskiej oraz rewaloryzacji, co wynika z procesu starzenia się drzewostanów oraz niszczycielskiej działalności człowieka.

Elementami wzbogacającymi obszary chronione i podlegającymi ochronie są pomniki przyrody żywej (między innymi pojedyncze drzewa i grupy drzew) oraz pomniki przyrody nieożywionej (głazy narzutowe). Na terenie miasta i gminy Biežuń występują następujące pomniki przyrody: jesion wyniosły (przy ul. Nowy Rynek w Bieżuniu); dąb szypułkowy (we wsi Mak); lipa drobnolistna, kasztanowiec biały i klon pospolity (we wsi Sławęcin). Równie ważnym komponentem środowiska gminy są istniejące na jej terenie obiekty zabytkowe wpisane do rejestru zabytków:

1. Zespół urbanistyczny z XVIII w,
2. Kościół parafialny p.w. św. Trójcy,
3. Zespół pałacowy i założenia obronne z 1 poł. XVII w, siedziba Andrzeja Zamoyskiego, kanclerza wielkiego koronnego,
4. Domy drewniane na ulicach: Sierpecka, Stary Rynek z pocz. XX w,
5. Posesja poety Stefana Gołębiowskiego,

6. Domy murowane z połowy XIX w. (siedziba Muzeum Małego Miasta, Biblioteki Publicznej),
7. Zespół podworski w Sławęcinie(dwór murowany, park, spichrz, brama, krzyż żelazny) z 1 poł. XIX w.

Na uwagę zasługują liczne figurki i kapliczki zlokalizowane w mieście Biežuń (św. Jana Nepomucena, figura kamienna Matki Boskiej w parku przypałacowym itp.), oraz w pobliskich wsiach. Liczne groby żołnierzy walczących podczas II wojny światowej , groby powstańców, zasłużonych „bieżuniaków” na cmentarzu parafialnym. Akcent żydowski ukazuje się nam na ul. Mławskiej (synagoga oraz miejsce modlitwy, obecnie budynek byłego kina oraz sąsiadujący sklep), znajduje się także miejsce spoczynku Żydów oraz cmentarz ewangelicko –augsburski. Na terenie gminy znajdują się liczne stanowiska archeologiczne, m.in. w miejscowości Karniszyn (ślady grodziska, kościoła oraz miejsce cmentarza).

Infrastruktura w otoczeniu biznesu w gminie Biežuń

Podmioty działające na obszarze Bieżunia, które stanowią otoczenie biznesu usystematyzowano w poniższej tabeli. W drugiej kolumnie zapisano zadania tych podmiotów.

Tabela 39. Podmioty z otoczenia biznesu w gminie Biežuń i ich zadania

Instytucja/organizacja	Zadania
Przedszkole Samorządowe w Bieżuniu Samorządowa Szkoła Podstawowa w Bieżuniu Samorządowa Szkoła Podstawowa w Sławęcinie Gimnazjum w Bieżuniu Liceum Ogólnokształcące w Bieżuniu	Edukacja i rozwój kultury z elementami zachowania tradycji
Muzeum Małego Miasta	Rozwój kultury i sportu, promocja regionu
Miejsko Gminna Biblioteka Publiczna	Gromadzenie i udostępnianie księgozbioru, promocja regionu i rozwój kultury
Samodzielny Publiczny Miejsko – Gminny Zakład Opieki Zdrowotnej w Bieżuniu	Opieka zdrowotna i profilaktyka
Parafie Rzymskokatolicka Akcja Katolicka	Szerzenie wiary, promocja dialogu społecznego i tolerancji
Posterunek Policji	Zapewnienie bezpieczeństwa mieszkańcom Miasta i Gminy

Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Monitorowanie i pomoc
Bank Spółdzielczy w Bieżuniu	Zapewnienie obrotu finansowego i innych usług
Zakład Komunalny w Bieżuniu	Gospodarka wodno - ściekowa
Towarzystwo Przyjaciół Bieżunia - Stowarzyszenie	Rozwój kultury i sportu, promocja regionu
Związek Kombatantów	Opieka kombatantów
Ochotnicze Straże Pożarne	Ochrona przeciwpożarowa, pomoc w sytuacjach kryzysowych np. klęsk żywiołowych, promocja kultury
Indywidualne gospodarstwa rolne, sklepy	Promocja lokalnych tradycji, promocja,
Chór parafialny	Krzewienie kultury i muzyki religijnej
Klub Seniora	Promocja lokalnych zespołów, zdrowia, kultury, zagospodarowanie czasu wolnego dla osób starszych
Klub Sportowy „Wkra Biezuń”	Promocja sportu
Zespół „Kryształki”	Promocja lokalnych zespołów i kultury
Młodzieżowa Orkiestra Strażacka	Promocja lokalnych orkiestr i kultury
Młodzieżowe Drużyny Pożarnicze	Ochrona przeciwpożarowa organizowana przez młodzież, aktywizacja młodzieży
Aktywni sołtysi	Integracja lokalnego środowiska
Aktywni radni	Reprezentowanie interesów mieszkańców, podejmowanie decyzji w sprawach gminy, integracja lokalnego środowiska

Źródło: materiały własne Gminy

